
SUOMEN PANKIN
KANSANTALOUSOSASTON
TYÖPAPEREITA

21.10.2003

3/2003

Katri Mikkonen

Työajan lyhentäminen Ranskassa
35 tunnin työviikosta työaikajoustoihin

Työajan lyhentäminen Ranskassa 35 tunnin työviikosta työaikajoustoihin

Kansantalousosaston työpapereita 3/2003

Katri Mikkonen*

Tiivistelmä

35 tunnin työviikko on 1990-luvun suurin työvoimapolitiittinen toimi Ranskassa. Tässä työpaperissa esitellään työaikauudistuksen käytännön toteutusta sekä käydään läpi selvityksiä, joita on tehty uudistuksen vaikutuksista työllisyyteen, valtiontalouteen ja tuotantoon. Hyvin karkea arvio on, että työllisyys on lisääntynyt noin 300 000 työpaikalla. Tähän lisäykseen on eniten vaikuttanut palkkojen maltillinen kehitys ja tuotannon joustavuuden kasvu, jotka on saatu aikaan työajan lyhentämisen toteuttamisen huolellisella suunnittelulla ja tukien saamisen ehdollistamisella. Joustavuus ja tuotannon uudelleenjärjestelyt ovat myös estäneet potentiaalisen tuotannon alenemisen ja työn tarjonnan kutistumisen. Toimenpiteen kustannus valtiontaloudelle on kuitenkin ollut huomattava.

Asiasanat: Ranska, talouspolitiikka, työaika

* Tämä työpaperi on laadittu työskennellessäni lomasijaisena kansantalousosastolla kesällä 2003. Haluan kiittää Antti Suvantoa, Veli-Matti Mattilaa sekä kansantalousosaston seminaarin osanottajia saamistani kommentteista.

Paperissa esitetyt näkemykset ovat omiani eivätkä välttämättä vastaa Suomen Pankin kantaa.

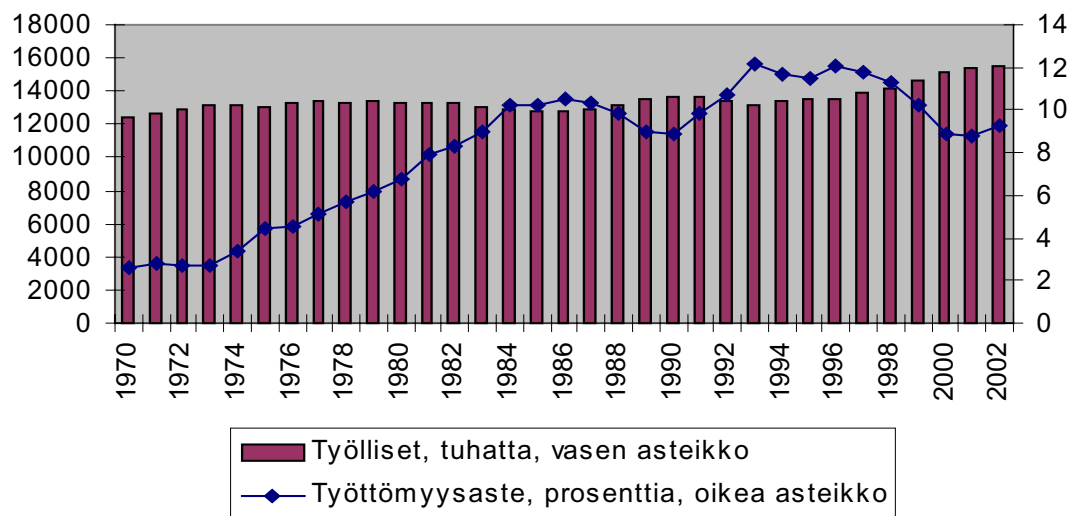
Sisällys

Tiivistelmä	3
1 Johdanto	7
2 Robienin ja Aubryn lait: ei pelkkää työajan lyhentämistä	9
2.1 Ranskan talouspolitiikan taustoja ja tavoitteita	9
2.2 Robienin laki.....	11
2.3 Aubry I.....	11
2.4 Aubry II	12
2.5 Minimipalkat, rakennetuet ja Fillonin laki	13
2.6 Yhteenveto	13
3 Työajan lyhentämisen toteutus.....	16
3.1 Lain piiriin siirtyneet yritykset ja työntekijät	17
3.2 Työajan lyheneminen.....	19
3.3 Palkkakehitys.....	20
3.4 Työn uudelleenorganisointi	24
3.5 Tuet yrityksille.....	26
3.6 Koko- ja alakohtaisia eroja	27
3.7 Yhteenveto	27
4 Työajan lyhentämisen vaikutukset.....	28
4.1 Vaikutusten selvittämisen vaikeus.....	28
4.2 Työllisyys	30
4.2.1 Etukäteisarvioita makromalleilla	30
4.2.2 Jälkikäteisarvioita	31
4.3 Vaikutus valtiontalouteen	34
4.4 Talouskasvu ja potentiaalinen tuotanto	36
4.5 Yhteenveto	38
5 Vertailua.....	38
5.1 Vuoden 1982 siirtyminen 40:stä 39 viikkotuntiin	38
5.2 Kansainvälinen vertailu: Saksa ja Alankomaat	39
5.2.1 Ammattiliitot Saksan työajan lyhentämisen taustalla.....	39
5.2.2 Osa-aikatyön kasvu Alankomaiden työajan lyhentäjänä	40
5.3 Yhteenveto	41
6 Johtopäätökset.....	41
Lähteet	43
Liite 1 Robienin, Aubryn ja Fillonin lait.....	48
Liite 2 Tutkimuslaitoksia, järjestöjä yms.	51

1 Johdanto

Ranskan työmarkkinat ovat varsin eurooppalaiset: työttömyys lähti kasvuun 1970-luvulla ja nousu jatkui 1990-luvun loppupuolelle saakka, kun taas työllisten määrä jämähähti tuona aikana jokseenkin paikoilleen (kuvio 1). Vielä vuosituhannen vaihteen lähestyessä monet asiantuntijat ennustivat Ranskan työttömyyden pysymistä 11 prosentin tienoilla vuoteen 2000 saakka¹. Toisin kävi: 1990-luvun loppupuolen vakaa kasvu johti työmarkkinoilla alhaisimpaan työttömyyteen 15 vuoteen. Sen lisäksi työllisyys lähti selvään nousuun.

Kuvio 1. **Työlliset ja työttömät Ranskassa 1970–2002 (ILO-määritelmä)**

Lähde: INSEE ja DARES

Huom. Työllisiin on laskettu työntekijät talouden pääsektoreilla.

Kun BKT:n kasvulukuja ja työllisyyden kehitystä verrataan kansainvälisesti (taulukko 1), huomataan, että Ranskan talouskehityksen erikoisuutena 1990-luvun lopulla oli voimakas työllisyyden lisäys. Kun työllisyys nousi keskimäärin 270 000 työpaikan vuosivauhdilla edellisen nousukauden aikana 1987–1989, vuosina 1997–2001 vastaava luku oli 400 000 työpaikkaa, vaikka keskimääräinen tuotannon kasvu tuolloin oli 0,8 prosenttia pienempi kuin 1980-luvun lopulla.² OECD (2001) laskee, että jos aikaisemmin Ranskassa tarvittiin 2–2,5 prosentin kasvu työllisyyden kasvuun, 1990-luvun lopulla riitti 1,5 prosentin kasvu. Kaiken lisäksi suurin osa uusista työpaikoista luotiin yksityisellä eikä Ranskassa perinteisesti vahvalla julkisella sektorilla³.

¹ Ks. Ranskan valtionvarainministeriö (Ministère de la finance 1997) ja Blanchard ja Fitoussi (1998).

² Ks. mm. OECD (2001), Heyer ja Timbeau (2001), Estevão ja Nargis (2002), Pisani-Ferry (2000, 2003). IMF (2001b) testaa kasvun ja työttömyyden välistä riippuvuutta ja päätyy tulokseen, että työllisyyden jousto kasvun suhteen oli Ranskassa merkittävästi korkeampi 1990-luvulla kuin aikaisemmin.

³ Yksityisellä sektorilla syntyi 1,8 miljoonaa ja julkisella sektorilla 0,28 miljoonaa työpaikkaa ajalla 1996–2001 (Pisani-Ferry 2003).

Taulukko 1.

**Reaalisen BKT:n ja työllisyyden (E) muutoksia
valituissa maissa**

	1997		1998		1999		2000		2001		2002	
	E	BKT	E	BKT	E	BKT	E	BKT	E	BKT	E	BKT
Alankomaat	3,4	3,8	3,3	4,3	3	4	2,3	3,3	2,1	1,3	0,7	0,3
Espanja	2,9	4	3,5	4,3	4,6	4,2	4,7	4,2	3,7	2,7	2	2
Irlanti	3,6	11	10	8,8	6,3	11	4,7	10	2,9	6	1,4	6
Iso-Britannia	2	3,4	1,1	2,9	1,3	2,4	1	3,1	0,8	2,1	0,7	1,8
Italia	0,4	2	1,1	1,8	1,2	1,7	1,9	3,1	2	1,8	1,5	0,4
Ranska	0,6	1,9	1,3	3,5	1,8	3,2	2,3	4,2	1,6	1,8	0,4	1,2
Saksa	-0,2	1,4	1,1	2	1,2	2	1,6	2,9	0,4	0,6	-0,6	0,2
Suomi	2	6,4	2,4	4,9	3,3	3,4	1,7	5,5	1,4	0,6	0,2	1,6
EU	0,9	2,6	1,6	2,9	1,8	2,8	1,9	3,5	1,4	1,6	0,5	1
USA	2,3	4,4	1,5	4,3	1,5	4,1	1,3	3,8	0	0,3	-0,3	2,4
Japani	1,1	1,8	-0,7	-1,1	-0,8	0,1	-0,2	2,8	-0,5	0,4	-1,3	0,3

Lähde: OECD Economic Outlook No. 73 (2003); työllisyyden muutokset 1997–2000: No. 70 (2001).

Työllisyyden voimakkaan lisäyksen syytä on etsittävä muualta kuin talouskasvusta. 1990-luku oli Ranskassa suurten työvoimapolitiittisten toimenpiteiden aikaa, ja onkin syytä selvittää, mikä näiden merkitys on ollut. Erityisesti 35 tunnin työviikko on muuttanut työmarkkinoiden toimintaedellytyksiä voimakkaasti vuosina 1996–2003.

Tämän työpaperin tarkoituksena on esitellä Ranskan 35 tunnin työviikkola-keja sekä selvittää niiden vaikutusta työttömyyteen, valtiontalouteen sekä talouskasvuun. Aineistona käytetään lähinnä ranskalaisia tutkimuksia ja selvityksiä. Tavoitteena on paitsi tuoda ilmi työaikauudistuksen vaikutuksia mahdollisimman objektiivisesti myös selvittää työajan lyhentämisen toteutustavan merkitys tavoitteiden saavuttamisen kannalta.

Työajan lyhentämistä on perinteisesti motivoinut vapaa-ajan kysynnän lisäys sekä terveysnäkökohdat. Työttömyysongelman ratkaisu työaikaa lyhentämällä ilmestyi keskusteluun vasta 1970-luvun puolivälissä, kun työttömyys kasvoi voimakkaasti Euroopassa. Ranskassa työajan lyhentäminen tältä pohjalta alkoi vuonna 1982 siirtymisellä 40:stä 39 viikkotuntiin. 35 tunnin työviikon toteutus alkoi vuonna 1996 nk. Robienin lain myötä, jonka tavoitteena oli innostaa työnantajia työajan lyhentämiseen 10 prosentilla ja uusien työpaikkojen luomiseen rahallisten kannustimien avulla. Vuonna 1998 säädettiin nk. Aubry I -laki, jolla ensimmäisen kerran tähdättiin koko yrityssektorin kattavaan järjestelyyn. Vuonna 2000 säädetty Aubry II -laki täydensi edellistä tarkentamalla ja osittain lieventämällä tukien saamisen ehtoja. Määräys 35 tunnin työviikosta tuli voimaan yli 20 työntekijän yrityksille vuodesta 2000 ja korkeintaan 20 työntekijän yrityksille vuodesta 2002 alkaen. Ranskan nykyinen hallitus on vuonna 2003 säätänyt nk. Fillonin lain, joka saattaa työajan lyhentämisuudistuksen päätökseen yhdistämällä Aubry II- ja matlapalkkatuet. Samalla tuen edellytyksenä ollut työllistämisvelvollisuus poistui.

Uuden vuosituhannen taitteessa ehdittiin jo sanomaan, että keskustelu työajan lyhentämisestä työttömyyden taltuttajana jäänee historiaan, koska voimakkaan talouskasvun myötä täystyöllisyys oli jälleen realistinen tavoite (mm. Cette

2000b).⁴ Käänte huonompaan tapahtui vuoden 2001 alussa kasvun hidastuttua yleisesti maailmantaloudessa. Kaksi vuotta myöhemmin, kun Ranskan talouskasvu uhkaa jäädä 0,8 prosenttiin ja työttömyys saavuttanee 10 prosentin rajan⁵, keskustelun suunta on jälleen kääntynyt ja työllisyys on noussut asialistalle.

Luvussa 2 esitellään Ranskan 1990-luvulla säädetyt lait työajan lyhentämisestä. Luvussa 3 tarkastellaan, kuinka uudistus toimii Ranskassa. Huomiota kiinnitetään erityisesti työajan todelliseen lyhenemiseen, työn uudelleenorganisointiin, palkkojen kehitykseen, tukiin yrityksille sekä koko- ja alakohtaisiin eroihin. Nämä tekijät auttavat ymmärtämään työajan lyhentämisen taloudellisia vaikutuksia, joita tarkastellaan luvussa 4. Luvussa 5 kerrotaan kahdesta toisenlaisesta työajan lyhentämisen esimerkistä, Saksasta ja Alankomaista. Luku 6 tuo esiin aineistosta tehtävät johtopäätökset.

2 Robienin ja Aubryn lait: ei pelkkää työajan lyhentämistä

Varsinaisia 35 tunnin työviikkolakeja on kolme: vuonna 1996 säädetty nk. Robienin laki sekä vuosina 1998 ja 2000 säädetyt nk. Aubryn lait, joita jatkossa kutsumme nimillä Aubry I ja Aubry II. Seuraavassa lait esitellään pääpiirteittäin⁶. Tätä ennen tutustutaan Ranskan talouspolitiikan tavoitteisiin.

2.1 Ranskan talouspolitiikan taustoja ja tavoitteita

Huolimatta hallitusvaihdoksista Ranskan hallintoa on kymmenen viime vuoden aikana yhdistänyt yhteinen linja työllisyyspolitiikassa. Sen taustaoletuksena on, että Ranskan työmarkkinoiden ongelmat ovat pitkälti kysyntälähtöisiä. Sekä oikeisto- että vasemmistohallitusten politiikan kulmakiviä ovat olleet aktiivinen työmarkkinapolitiikka⁷ ja työn kysynnän edistäminen varsinkin matalapalkka-aloilla, tukeutuminen veroihin tai sosiaaliturvaan liittyviin kannustimiin, ja epäkonventionaalisten toimenpiteiden kuten työajan lyhentämisen käyttö. Sen sijaan ne eivät ole ryhtyneet radikaaleihin reformeihin irtisanomissuojan, työttömyysvaikutuksen ja minimipalkan suhteen 1990-luvulla. (Pisani-Ferry 2003)

Työllisyys- ja solidaarisuusministeri Martine Aubry määritteli nimeään kantavien lakien säätämisen aattona ranskalaisten yritysten suurimmaksi ongelmaksi juuri kysynnän puutteen.⁸ Tästä huolimatta Ranskan työministeriö on ottanut yritysten kustannusten merkityksen vakavasti: se on ilmaissut selkeästi, että 35 tunnin työviikon työllisyysvaikutusten onnistumisen edellytyksenä on, että työn uudelleenorganisointi on riittävää tuotantokapasiteetin pitämiseksi ennallaan ja

⁴ Blanchard ja Fitoussi (1998) ovat laskeneet, että jotta työttömyyttä saataisiin alennettua viiden prosenttiyksikön verran viidessä vuodessa, kasvua tarvittaisiin vuosittain 3,6–3,8 prosenttia. Fitoussi ja Heyer (2000) arvioivat, että 35 tunnin työviikon ansiosta tämän kasvuluvun tulisi sijaita enää 3,2 ja 3,4 prosentin välissä.

⁵ OFCE:n (Observatoire Française des Conjonctures Economiques) ennuste, huhtikuu 2003.

⁶ Lyhennetyt käännökset löytyvät liitteestä 1.

⁷ Aktiivisella työmarkkinapolitiikalla tarkoitetaan tässä tukityöllistämisen, harjoittelusopimusten ja työttömien koulutuksen tapaisia toimenpiteitä.

⁸ Helsingin Sanomat 11.10.1997.

että ylimääräisiä kustannuksia yrityksille ei saa syntyä (DARES 1998). Niinpä Ranskan 35 tunnin työviikko ei ole pelkkä työajan lyhennys, vaan politiikkapaketti, johon sisältyy myös tukia ja työvoiman sivukustannusten alennuksia sekä kannustimia työn uudelleen järjestämiselle.

Ranskan työaikauudistuksen viralliset päätavoitteet olivat työpaikkojen luonti, kilpailukyvyn säilyttäminen ja työolojen parantaminen sekä uran ja yksityiselämän parempi yhteensovittaminen.⁹ Hallituksen laskelmien mukaan 10 prosentin työajan lyhenemisen tuli johtaa 6 prosentin työllisyyden lisäykseen, mikä olikin yritysten saamien tukien ehtona Aubry I -laissa. Parhaassa tapauksessa 39 tunnista 35 tunnin viikkoon siirtyminen liiketaloussektorilla (pl. maatalous) loisi keskipitkällä aikavälillä 700 000 uutta työpaikkaa, mikä vastaa 2 prosenttiyksikön vähennystä työttömyydessä.

Työllisyysvaikutusten suuruudesta ja kestosta on useita mielipiteitä. Monet tutkijat ovatkin esittäneet vaihtoehtoisia tavoitteita ja syitä uudistukselle¹⁰:

- Uuden hallituksen vakavasti otettava talouspoliittinen toimenpide työllisyyden parantamiseksi lisää vallanpitäjien työllisyyden parantamisaikeiden uskottavuutta.
- Uudistukseen sisältyvän pakollisen neuvotteluprosessin toivotaan korjaavan Ranskan työnantajien ja työntekijöiden neuvotteluasemien epäsuhtaa ja lisäävän sosiaalista dialogia yrityksissä.
- Työajan lyhentäminen edistää työn uudelleenorganisointia hetkellä, jolloin uuden tekniikan täysipainoinen hyödyntäminen sitä vaatii.
- Työajan lyhennys on ammattiyhdistysliikkeelle tarjottu porkkana palkkamaltilin saavuttamiseksi.
- EMU-oloissa Ranskan keskuspankki ei enää kykene vaikuttamaan työllisyyteen inflaatiotavoitteen valinnan avulla. On siis lisättävä työmarkkinoiden joustoja työmarkkinapoliittisin toimenpitein annetun rahapolitiikan maailmassa.

Hallinnollisin keinoin aikaansaadun työajan lyhentämisen on myös nähty ennakkoivan tulevaa talouskehitystä. Tuottavuuden kasvun hyödyt ovat 1980-luvulta lähtien kasaantuneet pitkälti pääomatuloihin ja voittoihin, kun taas monien palkansaajien elintason nousu on ollut vaatimatonta. Näin ollen työntekijöiden taloudelliset realiteetit olisivat estäneet spontaanin työajan lyhentämisen, ja lainsäädännön apua tarvitaan korjaamaan tilanne.¹¹ Toisaalta valtion puuttumista työaikaan perusteltiin palkkaneuvottelujen ulkoisvaikutusten vuoksi: työttömät eivät ole neuvottelupöydässä eivätkä näin ollen voi puhua työttömyyden vähentämisen puolesta. Tällöin työaikalain uudistus vähentäisi työttömyyttä ja hystereesiä vaikuttamatta pitkän aikavälin valintaan työn ja vapaa-ajan välillä.¹²

⁹ Ks. esim. Cette (2000a).

¹⁰ Ks. Fitoussi ja Heyer (2000) ja Pisani-Ferry (2000, 2003).

¹¹ Fitoussi ja Heyer (2000).

¹² Ks. Cette (2000c) ja Pisani-Ferry (2003).

2.2 Robienin laki

Vuonna 1996 Alain Juppén oikeistohallitus sääti Robienin lain, joka on nimetty asiaa valmistelleen ministerin Gilles de Robienin mukaan. Laki kannusti yrityksiä työajan lyhentämiseen ja uusien työntekijöiden palkkaamiseen (aktiivinen strategia) tai uhattuina olevien työpaikkojen säilyttämiseen (passiivinen strategia) tarjoamalla helpotuksia työnantajan sosiaaliturvamaksuihin.

Yritykset valitsivat itse määrän, jolla työaika lyhennettiin. Vähintään 10 prosentin työajan lyhentäminen pienensi työnantajamaksuja 40 prosentilla ensimmäisenä vuonna ja 30 prosentilla seuraavien kuuden vuoden ajan. 15 prosentin tai sen ylittävä työajan lyhennys oikeutti 50 prosentin vähennykseen ensimmäisenä vuonna ja 40 prosentin vähennykseen seuraavina vuosina. Tässä vaiheessa tavoitteena ei siis vielä ollut eksplisiittisesti 35 tunnin viikkotuntimäärä. Käytännössä 10 prosentin työajan lyhennys lakisääteisestä 39 tunnin viikosta kuitenkin johti 35 tunnin viikkoon; siksi Robienin laki katsotaan Aubryn lakien edeltäjäksi.

Seitsemän vuoden tuen saamisen ehtona yrityksen tuli sitoutua työllistämistavoitteeseen. Aktiivisen strategian tuli lisätä työllisyyttä 10 prosentilla¹³, jotta työnantajamaksuhelpotukset astuivat voimaan. Työntekijöitä tuli pitää vähintään kaksi vuotta. Passiivisen strategian tukien edellytyksenä ovat työllisyssitoumukset sovittiin valtion ja yrityksen kesken, mutta työn säilymisen oli kuitenkin oltava 10 prosenttia 10 prosentin työajan lyhennyksen seurauksena. Passiiviseen strategiaan voivat osallistua vain yritykset, joissa työpaikat olivat todistetusti vaarassa. Todisteeksi riitti esim. irtisanomisneuvottelujen suunnittelu.

2.3 Aubry I

Ranskan sosialistihallitus sääti vuonna 1998 Aubry I -lain, jonka keskeinen sisältö oli lyhentää työviikkoa 35 tuntiin kaikilta yrityksiltä maatalousyrittäjät pois lukiin. Lyhennetty työviikko tuli voimaan yli 20 hengen yrityksille vuoden 2000 ja korkeintaan 20 hengen yrityksille vuoden 2002 alussa. Ennen määräaika lyhennettyyn työviikkoon siirtyvät yritykset olivat työllisyystavoitteeseen sitouduttuaan oikeutettuja lain piiriin kuuluvien työntekijöiden kohdalla työnantajan sosiaaliturvamaksujen pienentämiseen 10 prosentilla viiden vuoden ajan. Tietyt valtionyritykset eivät olleet oikeutettuja tukeen.

Robienin lakiin nähden työllisyystavoitteet lievenivät kymmenestä kuuteen prosenttiin, kun työaika lyhennetään kymmenellä prosentilla, ja 15:sta yhdeksään prosenttiin 15 prosentin työajan lyhennyksen yhteydessä. Jälkimmäisessä tapauksessa valtion tuki oli suurempi. Työllistämisen tuli kestää vähintään kaksi vuotta.

Muut työajan lyhentämisen järjestelyt jätettiin tarkoituksellisesti neuvotteλουςapuolien päätettäväksi yritys- ja toimialatasolla, jotta yrityksillä olisi tilaa luoda omia ratkaisujaan ylhäältä sanellun jäykän pakkopaidan sijaan. Joustavuutta haettiin mm. mahdollisuudesta lyhentää työaika vapaapäivien muodossa sekä työaikapankin käyttöön otosta. Muun muassa ylitöistä säädettiin vasta Aubry II -laissa, jota suunniteltaessa yritysten tai toimialojen siihen mennessä tehdyt sopimukset otettiin huomioon. Yrityksille haluttiin myös antaa runsaasti neuvottelu-aikaa. Vakiintuneesta käytännöstä opitun perusteella säädettiin vuonna 2000 voi-

¹³ 15 prosentilla 15 prosentin tai sen ylittävän työajan lyhentämisen tapauksessa.

maan astunut Aubry II -laki, joka täsmensi ja osittain lievensi etujen saannin ehtoja.

2.4 Aubry II

Vuonna 2000 säädetty Aubry II –laki vahvistaa 35 tunnin työviikon käyttöönoton. Kun työajan lyhennys oli pakollinen kaikille yrityksille, kannustintuista tuli rakennetukia, joita saivat 35 tunnin työviikkoon siirtyneet yritykset. Prosenttimääräinen työaikavähennysvaatimus siis poistui, minkä seurauksena myös yritykset, joiden työaika oli aiemmin alle 39 tuntia, hyötyivät tuista siirtyessään 35 tunnin viikkoon. Tukien työllistämisehto korvattiin vaatimuksella, että työajan vähennys-sopimus oli asianmukaisesti työntekijöiden edustajien hyväksymä. Tuet olivat suurempia matalien palkkojen tapauksessa sekä maaseudun elävöittämisvyöhykkeillä.

Työnantajan ja työntekijän välisessä sopimuksessa sovittiin työajasta, työajan piiriin kuuluvista työntekijöistä, työajan organisoinnista ja laskutavasta, työajan lyhentämisen korvauksista ja työllisyysvaikutuksista. Seuraavat järjestelyt on säädetty laissa:

- 35 tunnin ylittävältä työltä on maksettava ylityökorvauksia tai se on korvattava vapaa-aikana. Ylityökertymien käytölle on kahden ja ylityökorvauksien maksulle vuoden siirtymäaika.
- Neuvotteluosapuolet voivat sopia, että viikoittaisen työajan sijasta mittarina käytetään keskimääräistä vuosittaista viikkotyöaikaa tai 1600 vuositunnin kattoa, jos tämä on perusteltua taloudellisista tai sosiaalisista syistä.
- Johtajien työn luonne tunnustetaan riippumattomaksi työtunneista, ja näiden työaika voidaan tuntien sijasta laskea päivissä, jolloin maksimityöaika on 217 päivää vuodessa.
- Työaika voi säilyttää työaikapankeissa viiden, erityistapauksissa kymmenen vuoden ajan.
- Työajan laskutapaa muutetaan: työaika määritellään laissa ajaksi, jolloin työntekijä on työnantajan käytettävissä ja hänen täytyy sopeutua tämän määräksiin kykenemättä hoitamaan henkilökohtaisia asioitaan. Muutos edelliseen on, että mm. koulutus voidaan laskea työajan ulkopuoliseksi toiminnaksi.

Aubry I:n alaisuudessa solmitut sopimukset julistettiin Aubry II -lakia noudattaviksi, ja sen mukaan toimivat yritykset säilyttivät tukensa. Jos uuden lain kanssa oli ristiriitaisuuksia, yrityksellä oli vuosi aikaa muokata sopimusta. Lain mukaan minimipalkalla työskentelevien ostovoima ei saanut heikentyä työajan lyhentyessä, minkä vuoksi työtuntien vähenemistä seurannut palkan lasku tuli korvata täydentävällä tulonsiirrolla.

2.5 Minimipalkat, rakennetuet ja Fillonin laki

Aubry II -lain minimipalkkasäädös ja 35 tunnin työviikon käyttöönotto ajoittui joustavasti yksittäisissä yrityksissä. Tämän seurauksena Ranskassa on olemassa peräti seitsemän erisuuruista minimipalkkaa. Minimitakuupalkka¹⁴ lasketaan kertomalla 35 tunnin työaikaan siirtymisen hetken minimituntipalkka 169 tunnilla (vastaa 39 viikkotuntia). Tämä takuupalkka indeksoidaan puoleksi hintoihin, puoleksi teollisuustyöntekijöiden kuukausipalkan ostovoimaan. Minimituntipalkka taas jatkaa kasvuaan teollisuustyöntekijän tuntipalkan ostovoiman mukaan. Koska teollisuustyöntekijän tuntipalkka nousee 35 tunnin lakiin siirryttäessä osittaisen tai kokonaisen kuukausipalkkakompensaation myötä, tämä näkyy siihen kytketyssä minimituntipalkassa, joka nousee voimakkaammin kuin kuukausipalkkaan kytketty minimitakuupalkka. Näin ollen, mitä myöhemmin yritys siirtyy 35 tunnin lain piiriin, sitä korkeampi on voimaan tuleva minimitakuupalkka yrityksessä.

Vuoden 2003 tammikuussa säädettiin nk. Fillonin laki, jonka mukaan eri minimitakuupalkat yhdenmukaistetaan korkeimpaan palkkaan heinäkuuhun 2005 mennessä. Lisäksi yritysten sosiaaliturvamaksujen alennukset muuttuvat riippumattomiksi siitä, onko yritys lyhentänyt työaikaa vai ei. Tämän toimenpiteen tarkoituksena on yhdistää vuodelta 1993 peräisin oleva matalapalkkatukijärjestelmä Aubry II -lain tukien kanssa. Jälkimmäistä suositteli jo Pisani-Ferry (2000) Täys-työllisyys-raportissaan: työajan lyhentämisen hyödyt on tässä vaiheessa saavutettu, ja pitkällä aikavälillä on huolehdittava tuotannon joustavuudesta. Fillonin laki jättää 35 tunnin työviikon voimaan, mutta yksinkertaistaa työnantajamaksujen helpotusten järjestelmää huomattavasti.

2.6 Yhteenveto

Edellisestä voi päätellä, että Ranskan 35 tunnin työviikko on toimenpiteenä monimutkainen. Tähän vaikuttavat kaksi seikkaa:

- Ensinnäkin, 35 tunnin työviikon toteutus ei tapahtunut kertarysäyksellä, vaan asiaa säädeltiin usealla eri lailla usean vuoden mittaan. Yritysten portaittainen siirtyminen on paitsi vaikeuttanut tilastojen tulkintaa ja tehnyt toimenpiteestä läpinäkymättömän myös luonut monimutkaisen minimipalkkajärjestelyn.
- Toiseksi, uudistusta arvioitaessa olisi pelkän työajan lyhentämisen sijasta tutkittava kokonaispakettia, johon kuuluu työajan lyhentäminen kustannusneutraalisti, yritysten sosiaaliturvamaksujen alentaminen ja työllistämistavoitteet. Tukia ei voinut saada ilman työllistämistä, ja lisäksi palkkaneuvottelut kytkettiin työajan lyhentämisneuvotteluihin.

Lakien luonne myös muuttui vuosien saatossa. Ensi alkuun luotiin kannustimia yritysten vapaaehtoiselle siirtymiselle ja painotettiin yritysten sisäisiä neuvotteluja Robienin ja Aubry I -laeilla. Vuoteen 2000 mennessä työaikaa lyhentäneet yritykset ovat tehneet sen vapaaehtoisesti, ja valtaosa on hyötynyt rahallisista kannustimista. Lisäksi lakien ehdot muuttuivat sitä sallivammiksi mitä myöhemmin ne

¹⁴ Kuukausipalkka, joka taataan työtunneista riippumatta.

astuivat voimaan. Yhdessä vapaaehtoisuuden kanssa tämä tarkoittaa, että työajan lyhentämisen pioneirytykset lienevät olleet yrityksiä, joilla oli paremmat edellytykset työllistää ja joille työajan lyhentäminen sopi tuotannollisista syistä hyvin. Aubry II -lain myötä työajan lyhentämisestä tuli pakottava, lain kattavuus kasvoi, ja samanaikaisesti kannustimet muuttuivat yleisesti maksetuiksi rakennetuiksi. Toisaalta Aubry II -lain rakennetukien ehdot ovat työnantajien ja työntekijöiden paikallisen tai alakohtaisen neuvottelun tulos. Voidaankin puhua työajan vähentämisen eri sukupolvista: ensimmäiset ovat siirtyneet kannustimien houkuttamana vapaaehtoisesti, seuraavat pakollisesti mutta etuajassa kannustimien vauhdittamina, ja loput eivät ole hyötäneet kannustimista mutta saavat rakennetukia, jos työntekijä- ja työnantajaosapuolet päätyvät sopuratkaisuun työajan lyhentämisen suhteen¹⁵.

Kaavio 1 selvittää yritysten työajan lyhentämisen etenemistä. Kaaviossa pystysuora liike nuolien mukaan kuvaa ajan kulumista, ja vaakasuora työajan lyhentämistä kulloinkin voimassa olevien säädösten mukaan. Vasemmassa laidassa olevat yritykset eivät siis ole vielä lyhentäneet työaikaa. Poikkiviivat kuvaavat uuden lain voimaantuloa.

Kaaviosta näkyy, että Robienin lain piirissä työaikaa lyhentäneet yritykset pysyivät Aubry I -lain voimaantulosta huolimatta vanhassa järjestelyssä, mutta uudet työajan lyhennyssopimuksen tehneet yritykset eivät enää voineet hyöttyä Robienin lain ehdoista. Aubry II -lain tullessa voimaan molemman tyyppin yritykset siirtyivät uuden lain rakennetukien piiriin säilyttäen kuitenkin osittain aiemmin sovitut kannustintukensa.

On myös olemassa monia tukea saamattomia yrityksiä, jotka siitä huolimatta siirtyivät Aubry II -lain piiriin eli lyhensivät työajan 35 viikkotuntiin jo ennen määräaikaan. Nämä yritykset eivät joko täytä kannustintukien edellytyksiä tai eivät ole tukia pyytäneetkään.

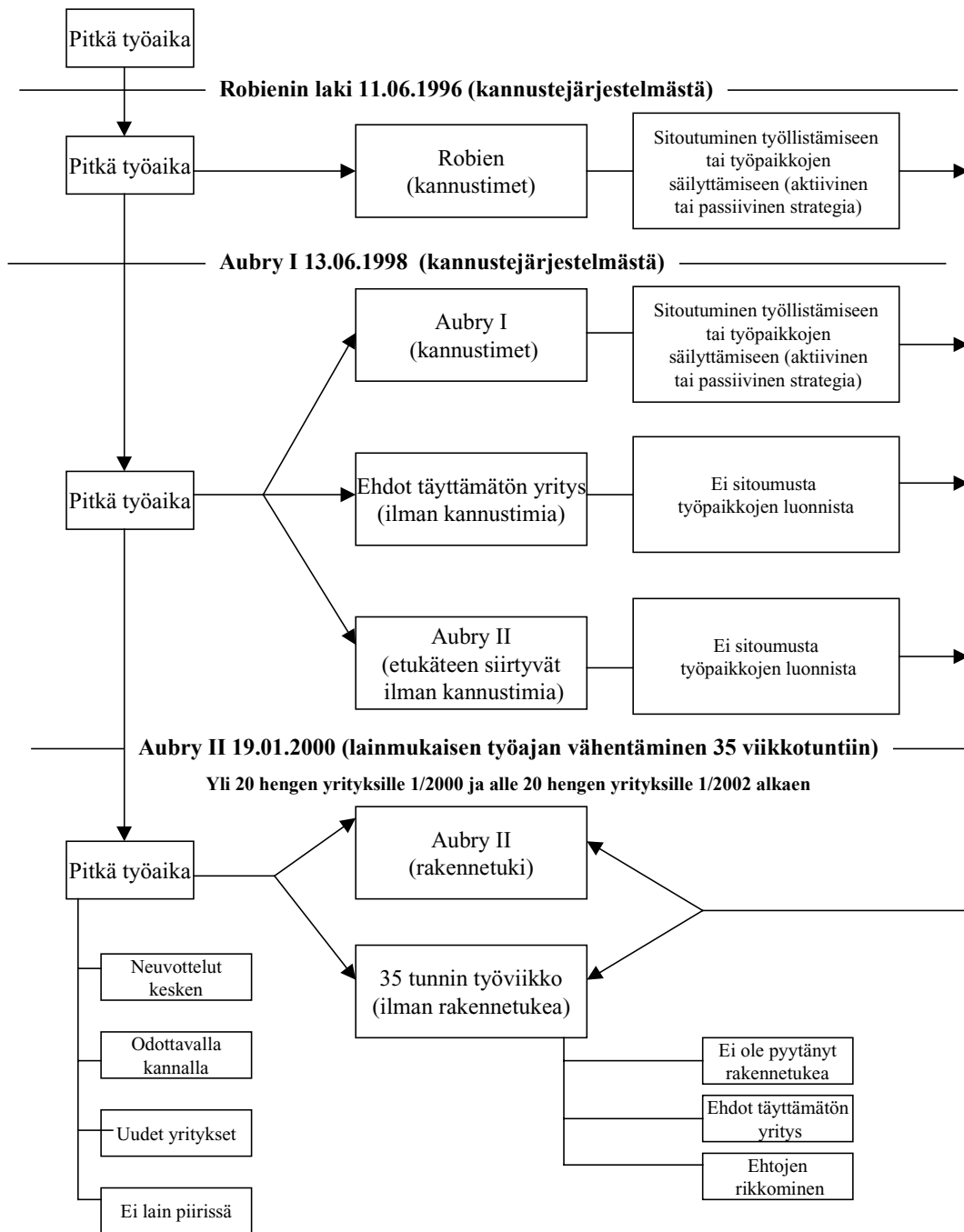
Vuoden 2001 joulukuussa yrityksissä, jotka eivät saaneet rakennetukea, työskenteli lähes 6 miljoonaa työntekijää. Tähän oli syynä 35 tunnin työviikon yrityksissä joko tuen pyytämättä jättäminen, osapuolien neuvotteluiden kariutuminen tai neuvottelun sopimuksen ehtojen rikkominen. Yli 35 tunnin viikon yritykset puolestaan olivat joko pieniä yrityksiä, jotka odottelivat toisen Aubryn lain voimaan tuloa tai olivat ennakoineet sitä, tai suuria valtionyrityksiä, jotka eivät saaneet apua, tai yrityksiä, jotka eivät täyttäneet ehtoja.¹⁶ (Bunel ja Jugnot 2002) Fillonin laki parantaa juuri näiden yritysten asemaa poistamalla rakennetukien työllistämisen- ja työajan lyhentämisehdot.

¹⁵ Vrt. Bunel ja Jugnot (2002).

¹⁶ Ehdoilla tarkoitetaan työllisyys- tai työaikatavoitetta (yritykset olivat esim. muuttaneet taukoja työajan ulkopuoliseksi ajaksi tavalla, joka ei ollut ehtojen mukainen).

Kaavio 1.

Työajan lyhentämisen eteneminen yrityksissä 1996–2002 (Lähde: Bunel 2002)

3 Työajan lyhentämisen toteutus

Tässä luvussa tarkastellaan työajan todellista lyhentymistä Ranskassa, palkkojen kehitystä, työn uudelleenorganisointia sekä yritystukia. Lisäksi tarkastellaan koko- ja alakohtaisia yritysten välisiä eroja. Nämä seikat auttavat ymmärtämään Ranskan työaikalainsäädännön muutoksen vaikutuksia sekä arvioimaan tavoitteiden saavuttamista ja siihen vaikuttavien tekijöiden käyttäytymistä.

Yleinen näkemys teoreettisessa kirjallisuudessa on, että työajan lyhentämisen vaikutukset työllisyyteen riippuvat sen vaikutuksista yksikkötuotantokustannuksiin¹⁷. Kustannuksiin vaikuttavat työajan lyhentämisen kompensoimiseksi mahdollisesti sovittu tuntipalkan nousu, tuottavuuden muutokset, yritysten saamat tuet sekä tuotantokapasiteetin käyttöajan muutos. Kuva 2 havainnollistaa yksikkökustannusten muodostumista.

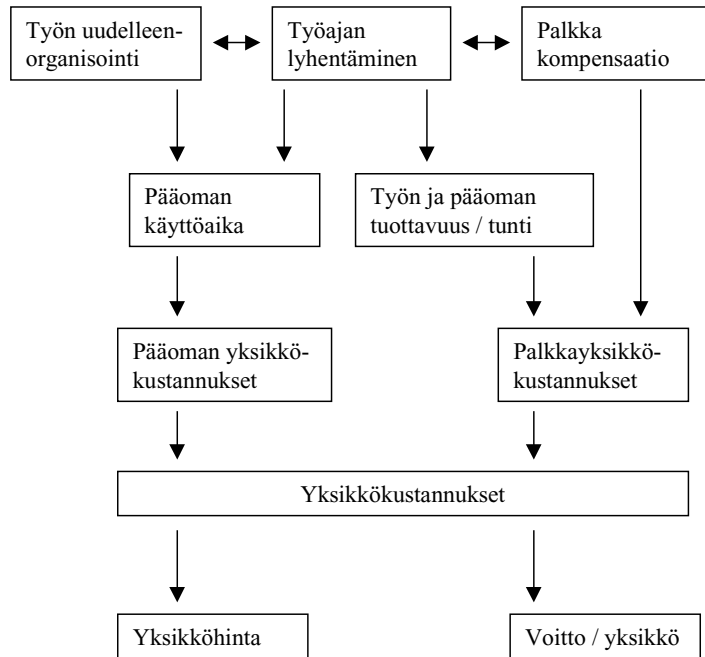
Työajan lyhentämistä on vastustettu argumentilla, että se tähtää suhdanne-työttömyyden alentamiseen, eikä sillä näin ollen ole vaikutusta rakenteisiin eikä se lisää työllisyyttä pitkällä aikavälillä¹⁸. Päin vastoin, jos työtuntien vähentäminen nostaa työn hintaa ja siten heikentää kilpailukykyä, se myös alentaa tuotantoa ja työllisyyttä pitkällä aikavälillä (ks. esim. Hart ja Ruffell 2000). Työajan lyhentämisen on kuitenkin empiirisesti todettu nostavan työn tuottavuutta, esimerkiksi taukojen jäädessä pois työajasta tai työntekijöiden paremman jaksamisen kautta. Se tarjoaa myös mahdollisuuden työn joustavuuden lisäämiseen ja sitä kautta tuotantokapasiteetin käyttöajan nostamiseen. Tämä vähentää pääoman yksikkökustannuksia, kun koneita käytetään intensiivisemmin ja mahdollisesti hyödyttään työajan tarjouksista esim. sähkön hinnassa. Lisäksi ratkaisevaa on palkkojen kehitys: ei ole itsestään selvää, että työntekijät vaativat täyttä kompensatiota. Vapaa-aikaa saatetaan preferoida palkan suhteen. Onkin tavallista, että palkkaneuvottelut yhdistetään työajan lyhentämisneuvotteluihin, ja näistä kahdesta neuvotellaan osapuolia tyydyttävä paketti.

¹⁷ Seuraavassa tukeudutaan pääosin artikkeliin Bosch ja Lehndorff (2001).

¹⁸ Keskustelua puolesta ja vastaan on referoitu artikkeleissa Cette (2000) ja Fitoussi ja Heyer (2000).

Kuva 2.

Työajan lyhentäminen ja tuotantokustannukset

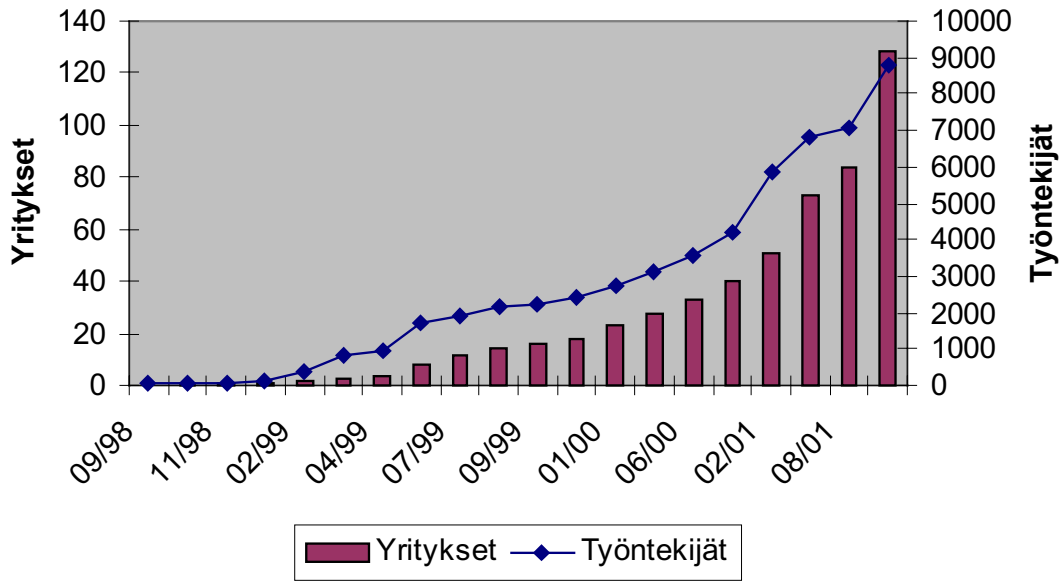
Lähde: Cette & Taddei (1993)

3.1 Lain piiriin siirtyneet yritykset ja työntekijät

Kuvio 2 esittää 35 tunnin työviikon leviämistä yli 10 henkeä työllistävien yritysten ja työntekijöiden pariin 1998–2002. Työajan lyhentäminen oli verrattain vaatimatonta ennen vuotta 2000. Tämän jälkeen tasainen kasvu selittyy joustavilla neuvotteluajoilla. Aubryn lakien mukaan työajan lyhennykseen velvoitetut yritykset työllistivät vuoden 2001 lopulla yhteensä noin 16,2 miljoonaa ihmistä, joka vastaa 76 prosenttia koko maan työllisyydestä. Näistä 8,6 miljoonaa työntekijää eli 53 prosenttia oli tuolloin siirtynyt 35 tunnin työviikkoon.

Kuvio 2.

35 tunnin lakia noudattavat yritykset ja työntekijät 09/1998–02/2002 (tuhatta yritystä tai työntekijää)

Lähde: MES-DARES

Taulukko 2 kuvaa työajan lyhenemistä Ranskassa yritys- ja työntekijätasolla eri lakien piirissä.¹⁹ Työntekijöistä 0,3 miljoonaa oli Robienin lain piirissä ja noin 4,4 miljoonaa yrityksissä, jotka siirtyivät 35 tunnin työviikkoon 1998–2000 hyötyen Aubry I -lain kannustimista. Myös näistä luvuista näkyy, että Robienin lain piiriin kuului verrattain vähän yrityksiä, mutta jo Aubry I rohkaisi yrityksiä lyhentämään työaikaan etukäteen ennen vuonna 2000 voimaan tulleita pakottavia säädöksiä.

Taulukko 2.

Työajan lyhentäminen ja työllistämissitoumukset Ranskassa laeittain (tuhatta)

	Robien (kannustimet)	Aubry I (kannustimet)	Aubry II (rakennetuki)	Yhteensä 02/2002
Yritykset	3	39	86	128
Työntekijät	347	4438	4006	8791
Ennakoitu lisätyöllisyys	26	194	192	412

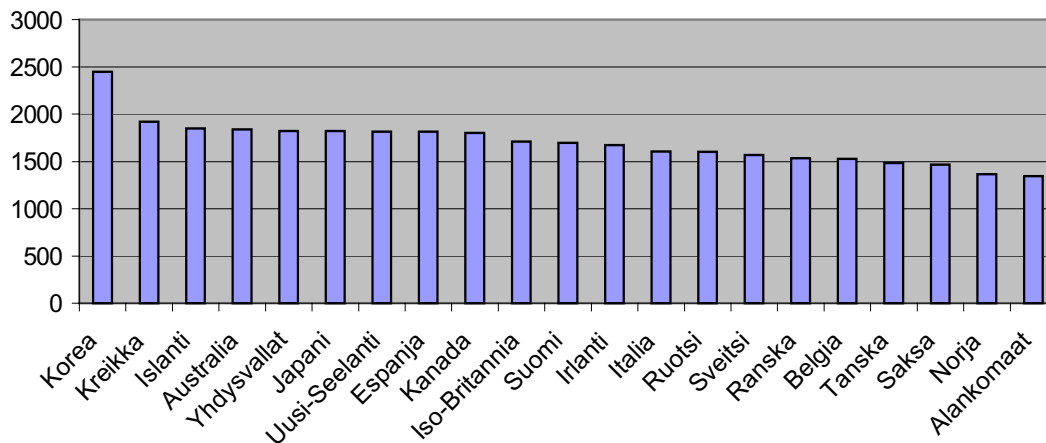
Lähde: Pham (2002); MES-DARES ja kirjoittajan omat laskelmat

¹⁹ Pham (2002) on laskenut taulukon Robienin ja Aubry I -lakien osalta yhdistämällä MES-DARES:n, URSSAF:n, DESTIN:n ja Robien ja Aubry I -sopimustiedostojen lukuja ja saanut näin täsmällisemmän arvion kuin mitä työministeriön alle 10 hengen yritykset poissulkevat luvut antavat. Pelkät työministeriön (MES) laskelmat näyttävät alhaisempia lukuja Aubry II -laille ja vuoden 2002 lopputilanteelle.

3.2 Työajan lyheneminen

Kuviosta 3 näkyy, että Ranskan vuosittainen työaika vuonna 2001 lähenteli 1500 työtuntia, mikä on OECD:n vertailussa teollisuusmaiden lyhyimpiä työaikoja. Toisaalta työaika on vielä lyhyempi monessa Euroopan maassa, mm. Saksassa ja Alankomaissa, joissa työaika on myös lyhennetty hallinnollisin keinoin.

Kuvio 3. **Keskimääräinen vuosittainen työaika eräissä maissa 2001 (tuntia)**

Lähde: OECD Employment Outlook 2002 (July)
Kanadan, Japanin ja Sveitsin työtunnit ovat vuodelta 2000.

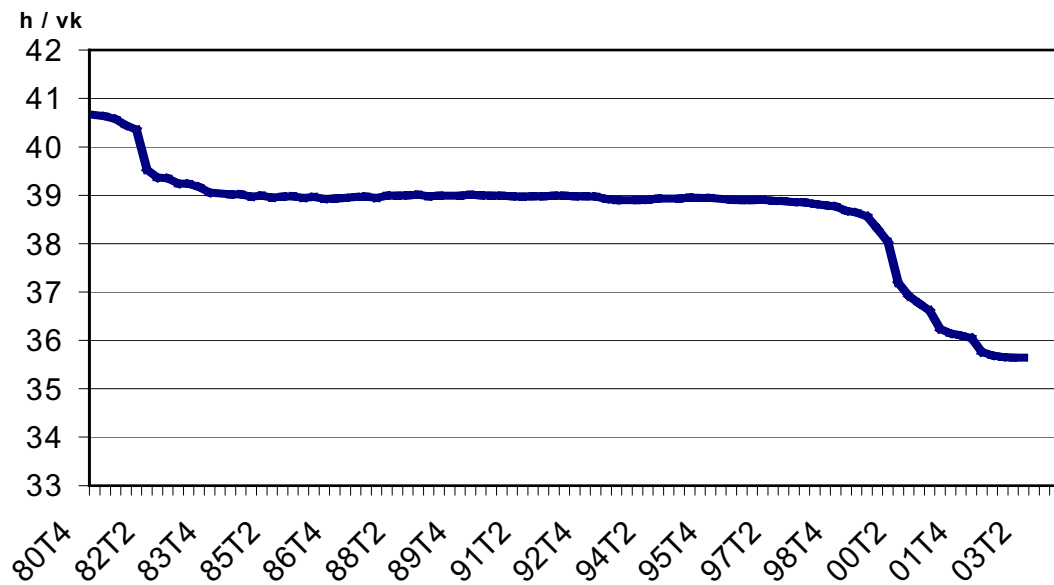
Robien ja Aubry I -lakien yhteydessä työnantajamaksujen alennus oli sidoksissa vähintään 10 prosentin työajan lyhennykseen, kun taas Aubry II -laissa tukien saaminen edellytti 35 tunnin viikkoon siirtymistä huolimatta alkuperäisestä työajasta. Lisäksi Aubry II salli työajan uudelleen määrittämisen siten, että esim. tietyt tauot ja koulutus voitiin jättää työajan ulkopuolelle.²⁰ Työajan lyheneminen ei siis ole ollut homogeenista, vaan on vaihdellut ajassa ja yrityskohtaisesti. Rouilleault (2001, 150) arvioi työajan todellisen lyhentämisen olleen keskimäärin 4,7 prosenttia vuoden 2000 loppuun mennessä yli kymmenen hengen yrityksissä.

Kuvio 4 kuvaa viikkotyöajan keskimääräistä pituutta yli 10 työntekijän yrityksissä. Kuviosta näkyy, kuinka Robienin ja Aubry I -lakien kannustinpohjaiset järjestelmät vaikuttivat vain vähän työajan lyhenemiseen, mutta kuinka vuoden 2000 lopulla 35 tunnin työviikko on lähes saavutettu työajan lyhentämispakon myötä. Aubry II -lain laskutavan muutoksesta johtuen kuvio ei kuitenkaan kerro efektiivistä työaikaan vaan yritysten ilmoittaman työajan.

²⁰ Pham (2002) arvioi, että 18 prosenttia vuonna 2000 työaikaan lyhentäneistä yrityksistä on muuttanut työajan laskuperusteita.

Kuvio 4.

Viikkotyöajan keskimääräinen pituus yli 10 työntekijän yrityksissä

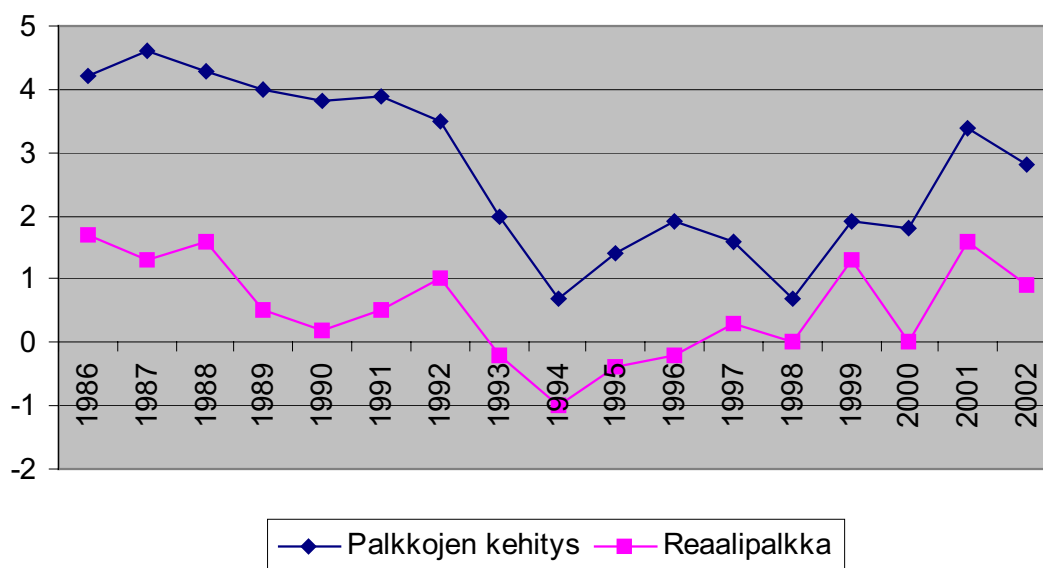
Lähde: ACEMO-kyselytutkimus (Julkaisija: DARES)

3.3 Palkkakehitys

Kuvio 5 kuvaa nimellisen ja reaalisen palkkakompensaation muutosta Ranskassa. Huolimatta 1990-luvun loppupuolen kasvun voimakkaasta työllisyysvaikutuksesta palkkakehitys on ollut keskimäärin maltillista. Palkkojen nousun nopeutuminen aivan viime vuosina jää alle 1990-luvun ensimmäisten vuosien tason.

Kuvio 5.

**Nimellisen ja reaali-palkkakompensaation kehitys
Ranskassa 1986–2002
(prosenttimuutos edellisestä vuodesta)**

Lähde: OECD Economic Outlook (No. 73, 2003)

Palkkana on työntekijän kokonaiskompensatio yrityssectorilla, joka muodostuu palkasta ja palkkaluonteisista maksuista sekä sosiaalimaksuista. Reaalinen arvo on saatu vähentämällä kuluttajahintaindeksin muutos.

Silmämääräinen havainto maltillisesta palkkakehityksestä saa tukea Estevão ja Nargis:n (2002) estimoinnista, jonka mukaan Ranskassa on 1990-luvun lopussa ilmennyt huomattavaa palkkamalattia, joka on johtanut reaalityöntekijän palkan kehityksen jäämiseen tuottavuuden kehitystä hitaammaksi (taulukko 3). Saman tutkimuksen mukaan reaalityöntekijän palkat kasvoivat kokonaisuudessaan 6 prosenttia 1990-luvulla. Tästä kasvusta 5 prosenttiyksikköä toteutui jo ajalla 1990–1993.

Taulukko 3.

**Tuntipalkan kehitys yrityssectorilla
(pl. maatalous; kauden aikana
kokonaisuudessaan, %)**

Ajanjakso	Tuntipalkka	Reaalipalkan ja työn tuottavuuden erotus
1991–1993	9,15	3,19
1993–1996	1,49	-6,12
1996–2000	8,51	-7,58
1991–2000	20,2	-10,47

Lähde: Estevão ja Nargis (2002).

Inflaatio on laskettu kuluttajahintaindeksistä.

Maltillisen palkkakehityksen syitä saattaa olla monia.²¹ Ensimmäinen on taloudellinen integraatio: Euroopan unionin myötä tuotemarkkinat ovat integroituneet, mistä seuraava kilpailun kiristyminen on voinut siirtää työn tarjontakäyrää alaspäin ammattiliittojen sopeutuessa tilanteeseen. Rahoitusmarkkinoiden integraatio ja rahapolitiikan uskottavuuden nousu on puolestaan alentanut reaalikorkoa. Näiden vaikutuksen pitäisi kuitenkin näkyä myös naapurimaiden palkkakehityksessä. Silmämääräinen vertailu Saksan, Alankomaiden, Italian ja Espanjan kanssa ei anna selkeää viitettä tällaisesta kehityksestä.

Toiseksi syytä voidaan etsiä palkkajakauman kehityksestä. Kokonaispalkkasumman maltilliseen kehitykseen on vaikuttanut matalapalkkaisten työntekijöiden työnantajamaksujen helpotus, joka on lisännyt matalien palkkojen osuutta palkoista²². Tämä näkyy keskimääräisten palkkojen hitaampana nousuna.

Kolmas syy voi olla 35 tunnin työviikkoon siirtyminen, jonka osittainen tai kokonaan pois jäänyt kompensointi on saattanut laskea kuukausipalkkaa. Toisaalta jos ammattiliitot ovat preferoineet vapaa-aikaa palkan kustannuksella, tarvetta palkannousulle ei välttämättä ole syntynytkään. 35 tunnin työajan vaikutusta palkkakehitykseen voidaan yrittää arvioida vertailemalla kuukausi- ja tuntipalkan kehitystä sekä erottamalla 35 tunnin yritysten palkkakehitys muiden yritysten palkkakehityksestä.

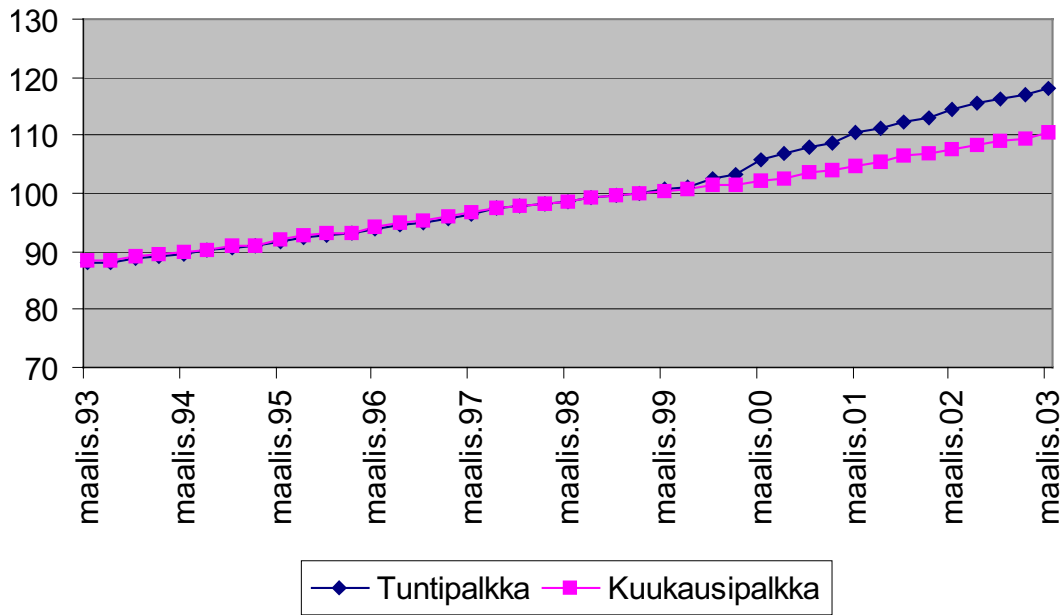
Kuvio 6 tarkastelee teollisuustyöntekijöiden tunti- ja kuukausipalkkaindeksin kehitystä. Vuoden 2000 taitteessa alkanut tuntipalkan nopeampi kasvu verrattuna kuukausipalkan kasvuun ajoittuu suurten yritysten siirtymiseen 35 tunnin työviikkoon ja kuvastaa ainakin osittaista palkkakompensaatiota, jolla työntekijöiden kokonaisansioita tuettiin työajan lyhentyessä. Sittemmin molempien kasvuvauhdit ovat lähentyneet toisiaan.

²¹ Syyt on koottu artikkeleista Estevão ja Nargis (2002), Detragiache ja Estevão (2002) ja Pisani-Ferry (2003).

²² Pisani-Ferry (2000).

Kuvio 6.

Teollisuustyöntekijöiden tunti- ja kuukausipalkan kehitys 1993–2003 (Indeksi, 12/1998 = 100)

Lähde: MES-DARES

Paitsi työajan lyhentämiseen ajoittuvalla palkkakompensaatiolla palkkakustannuksiin voidaan vaikuttaa myös sopimalla ennakkoon niiden tulevasta kehityksestä. Palkkojen jäädyttäminen on ollut olennainen tekijä työaikasopimuksissa, ja se on hillinnyt keskimääräisen kuukausipalkan nousua Ranskassa viime vuosina. Yrityksistä, jotka siirtyivät 35 tunnin työviikkoon ennen vuotta 2000 Aubry I -lain puitteissa, kolme neljäsosaa oli palkkajäädytyksen piirissä, keskimääräisen keston ollessa 27 kuukautta. Vuonna 2000 lain piiriin siirtyneistä työntekijöistä puolen palkka oli jäädytetty, ja keskimääräinen pituus oli 23 kuukautta.²³ Jäädytysten väheneminen ja niiden keston lyheneminen heijastanee työmarkkinatilanteen parantumista. Valtaosa kaikista palkkajäädytyksistä oli kuitenkin ohi vasta, kun Ranskan taloudellinen tilanne oli heikentynyt, jolloin into nostaa palkkoja oli jälleen laantunut.

Palkkajäädytysten merkitys saa tukea myös tutkimuksista. Bunel ja Jugnot (2002) laskevat, että Robienin lain piirissä olleiden yritysten kuukausipalkkojen nousu on ollut 1,0 ja Aubry I:n yrityksillä 0,7 prosenttiyksikköä heikompi kuin vertailuyrityksissä.

Kaiken kaikkiaan näyttää siltä, että vaikka tuntipalkkojen nousu viittaakin ainakin osittaiseen palkkakompensatioon työajan lyhentämisen yhteydessä erityisesti Aubry II -lain piiriin kuuluvissa yrityksissä, kuukausipalkkakustannukset ovat pysyneet kurissa 35 tunnin työviikosta huolimatta. Tulevaisuuden suurimpia epävarmuustekijöitä ovat Fillonin laki, joka nostaa minimipalkkoja automaattisesti vuoteen 2005 mennessä, sekä palkkajäädytysten asteittainen loppuminen²⁴.

²³ Bunel ja Jugnot (2002), Doisneau (2000), Pham (2002).

²⁴ Ks. OECD (2001) ja IMF (2001a).

3.4 Työn uudelleenorganisointi

Työntekijän palkkakustannukset tuotettua yksikköä kohden riippuvat paitsi palkkakompensaatiosta myös työn tehokkuudesta. Tuotantoprosessien uudelleenorganisointi mainittiin jo johdannossa uudistuksen yhtenä tavoitteena. Lisäksi työajan lyhentäminen on saattanut vaikuttaa tuotantokapasiteetin käyttöaikoihin työajan joustavuuden lisääntymisen myötä. Mahdollisuus vaihdella työllisyyttä yrityksen sisällä kausittain on saattanut myös vähentää ylityökorvauksien tarvetta sesonki- luonteisessa työssä. Seuraavassa tarkastellaan työajan lyhennyksen toteuttamista- poja yrityksissä, tuotantokapasiteetin käyttöaikojen ja vuorotyön kehitystä 35 tun- nin yrityksissä ja ylityökorvauksia.

Aubryn lait mahdollistivat työajan lyhentämisen paitsi viikko- myös vuosita- salla. Taulukosta 4 näkyy, että harva yritys on toteuttanut Ranskan 35 tunnin työ- viikon kirjaimellisesti viikkotuntimäärää lyhentämällä. Muiden kyselytutkimusten tulokset ovat samansuuntaisia. Koon mukaan eroteltuna selviää, että korkeintaan 20 henkilön yrityksissä suosittiin viikoittaista tai vuoroviikoittaista lyhennystä.²⁵

Taulukko 4. **Työajan lyhentämisen monet muodot (prosentteina kyselyyn vastanneista palkansaajista)**

	Robien	Aubry I	Aubry II	Kaikki
Työajan kausittainen vaihtelu	56	49	47	51
Vuosityöaika (max 1600 h)	32	47	64	53
Pitkien ja lyhyiden työviikkojen vuorottelu	6	4	2	5
Viikottaiset tai vuoroviikottaiset vapaapäivät	29	32	33	32
35 tunnin työviikko	16	22	24	25

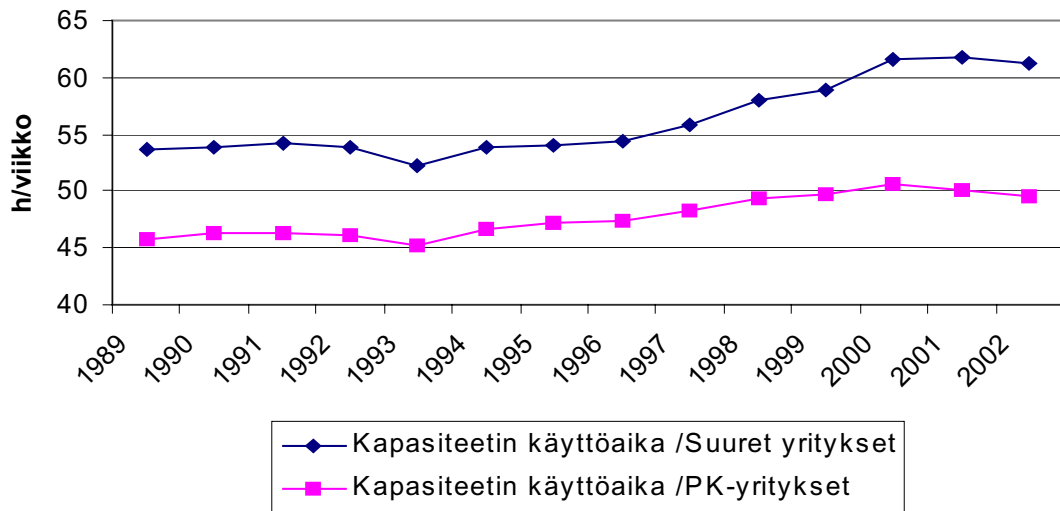
Lähde: Bunel et al (2002). Aineisto: Passages-kysely, 2001.

Ranskan keskuspankki tilastoi teollisuuden tuotantokapasiteetin käyttöajan kehi- tystä vuosittain. Kuviosta 7 näkyy, että käyttöaika on kasvanut 1990-luvun lopulla sekä pienissä ja keskisuurissa että suurissa yrityksissä. Vuonna 2000 tuotantoka- pasiteetin käyttöaika saavutti historiallisen maksiminsa. Tämän jälkeen käyttöaika on laskenut hieman suhdannetilanteen huonontumisen myötä, kun vuorotyötä on karsittu ja työntekijöitä irtisanottu. Tuotantokapasiteetin käyttöaika on kuitenkin edelleen pysynyt historiallisesti erittäin korkealla tasolla.

²⁵ Pham (2002) raportoi, että ylimääräisiä lomapäiviä käytti 62,5 % yli 20 hengen yrityksistä ja 35,2 % korkeintaan 20 hengen yrityksistä, pienten yritysten suosituimman muodon ollessa viikot- tainen tai joka toinen viikko pidetty työajan lyhennys.

Kuvio 7.

Tuotantokapasiteetin käyttöaika teollisuudessa 1989–2002

Lähde: BdF (2001, 2002, 2003)

Tuotantokapasiteetin käyttöajan kasvun suurin syy on vuorotyön lisääntyminen: kun 1989 43 prosenttia teollisuuden työntekijöistä työskenteli vuorotyössä, vuonna 2000 vuorotyöntekijöiden osuus oli 48 prosenttia. Erityisesti seisokittoman työn²⁶ osuus on kasvanut samalla ajalla 4,5 prosentista 9 prosenttiin, ja se on pysynyt vakaana vuosituhannen vaihteen jälkeen. Vuodesta 1998 lähtien tuotantokapasiteetin käyttöaika on kasvanut pääosin työajan lyhentämisestä seuranneen lisätyöllistämisen ja työn uudelleenorganisoinnin yhteisvaikutuksesta. (BdF 2001, 2003)

Työn jakaminen vuositasolla pienentää työn kustannuksia varsinkin sesonki- luonteisilla aloilla, kun lisätyötuntien ylityökorvauksilta kysyntäpiikkivaiheessa ja osaavan työvoiman menetykseltä heikon kysynnän aikana vältytään.²⁷ Passeron (2002) toteaa, että Aubry I -yrityksissä ylityöt ovat vähentyneet viidestä kahteen keskimääräiseen neljännesvuosittaiseen ylityötuntiin vuoden 2000 lopussa samalla, kun ylityömäärä on kasvanut yli seitsemän tunnin 39 tunnin työviikon yrityk- sissä. Työn uudelleenorganisointi on vähentänyt ylityön tarvetta sekä lisännyt vuorotyön käyttöä ja siten pienentänyt yksikkökustannuksia.

²⁶ Työ, jossa koneita ei pysäytetä lainkaan viikoittain.

²⁷ Ulrich (2002). Eniten kysyntään perustuvaa työn vaihtelua käytetään elintarvike-, kulutustavara- ja autoteollisuudessa sekä kaupan alalla ja yrityspalveluissa.

3.5 Tuet yrityksille

Ranskan 35 tunnin työviikon toteutukseen kuuluvat olennaisesti työllistämistavoitteen täyttävälle yrityksille myönnettävät helpotukset työnantajan sosiaaliturvamaksuihin, mikä alentaa palkkakustannuksia. Sosiaaliturvamaksujen alennus kohdistuu työnantajan sosiaalivakuutukseen, työtapaturma- ja ammattitautivakuutukseen sekä perhetukivakuutukseen²⁸.

Robienin lain ja Aubry I -lain tuet olivat tilapäisiä kannustimia. Aubry II -laissa kannustimet korvattiin rakennetuilla, jotka kohdistuvat mataliin palkkoihin ja laskevat portaittaisesti palkan noustessa. Saadaksesen tuet työnantaja on velvollinen näyttämään työntekijäosapuolelle, että se on saavuttanut asetetut työllistämistavoitteet. Taulukko 5 kokoaa eri järjestelmien tuet.

Taulukko 5. **Tuet yrityksille (vuotta kohden)**

Robien 1996	<u>10 %:n työajan lyhennys ja lisätyöllistäminen:</u> Työaikaa lyhentäneiden työntekijöiden työnantajan sosiaaliturvamaksusummasta alennus 40 % ensimmäisenä ja 30 % kuutena seuraavana vuonna. <u>15 %:n työajan lyhennys ja lisätyöllistäminen:</u> Työaikaa lyhentäneiden työntekijöiden työnantajan sosiaaliturvamaksusummasta alennus 50 % ensimmäisenä ja 40 % kuutena seuraavana vuonna.
Aubry I 1998	<u>06/1998–06/1999:</u> 10 %:n työajan lyhennys ja 6 %:n lisätyöllistäminen: Työaikaa lyhentäneiden työntekijöiden työnantajan sosiaaliturvamaksusummasta alennus viiden vuoden ajan siten, että ensimmäisen vuoden alennus on 9000 frangia (1372 euroa), ja joka vuosi alennus pienenee 1000 frangia. <u>07/1999 alkaen:</u> 10 %:n työajan lyhennys ja 6 %:n lisätyöllistäminen: Työaikaa lyhentäneiden työntekijöiden työnantajan sosiaaliturvamaksusummasta alennus viiden vuoden ajan siten, että ensimmäisen vuoden alennus on 7000 frangia (1372 euroa), ja joka vuosi alennus pienenee 1000 frangia. 15 %:n työajan lyhennys ja 9 %:n lisätyöllistäminen johtavat tukien suurentamiseen, jos työllistetyt ovat nuoria, vammaisia tai pitkäaikaisyöttömiä.
Aubry II 2000 (2002)	35 tunnin työviikkoon siirtyneet: Jatkuva rakennetuki (4500 frangia eli 686 euroa) ja matalapalkkaosuus (keskimäärin 2500 frangia eli 381 euroa). Tuet suurenevät, jos työaika alenee 32 tuntiin.
Fillon 2003	Minipalkalla työskentelevien kohdalla työnantajamaksuja alennetaan 26 prosentilla ja alennus pienenee asteittain palkan noustessa ja loppuu kokonaan, kun palkka saavuttaa tason, joka on 1,7 kertaa minimipalkan suuruinen. Työllistämiskaavasta ei ole.

²⁸ Assurances sociales, des accidents du travail et des maladies professionnelles et des allocations familiales.

3.6 Koko- ja alakohtaisia eroja

Yrityksen mahdollisuudet hyötyä sosiaaliturvamaksujen kevennyksestä riippuvat työvoiman määrästä ja palkkarakenteesta. Lisäksi pääomavaltaisilla aloilla voidaan saavuttaa tehokkuusetuja pääoman käytössä työaikojen joustavuuden kautta, kun taas palvelualoilla aukioloaikojen pidentäminen yleensä lisää kustannuksia. Palkkojen maltillinen kehitys työajan lyhenemisen yhteydessä on erityisen tärkeää palvelualoilla haettaessa työllisyyden kasvua.²⁹

Rivière ja Rouxelin (2002) tutkivat sosiaaliturvamaksujen kevennyksien aloittaista jakautumista vuosina 2000–2001 indeksin avulla, jossa sektorin saamisen kevennyksien määrä suhteessa niiden kokonaissummaan jaetaan sektorin palkansaajien määrällä suhteessa kokonaismäärään. Työajan lyhentämisen alkutaival oli pienten yritysten hallitsemaa. Aubry II -lain voimaantulon jälkeen kuitenkin suuret yritykset, jotka ovat siirtyneet lyhennettyyn työviikkoon, ovat hyötäneet tuista eniten. Alakohtaisesti tämä näkyy pankkien ja konepajateollisuuden nousuna elintarviketeollisuuden, rakentamisen, kaupan ja palveluiden rinnalle tukien hyvinä hyödyntäjinä. Jälkimmäiset ovat usein pieniä yrityksiä ja työajan lyhentäjänä pioneereja sekä matalapalkka-alojen tukien saajia. Rivière ja Rouxelinin (2002) mukaan politiikan painopiste on siis vuoden 2000 paikkeilla siirtynyt matalapalkka-alojen työvoimakustannusten alentamisesta työajan lyhentämiseen suuressa mittakaavassa. ACEMO-kyselytutkimuksen³⁰ tulokset ovat samansuuntaisia: Robienin sopimuksen toteuttajia oli eniten isojen teollisuusyritysten ja pienien palvelusyritysten joukossa. Aubry I :n yritykset ovat tyypillisesti isoja palveluyrityksiä.

3.7 Yhteenveto

Ranskan hyvän työllisyyskehityksen takana näyttäisi olevan ensisijaisesti maltillisesta palkkakehityksestä seurannut kustannusten kurissa pysyminen, mikä on linjassa myös IMF:n (2001a) näkemyksen kanssa. Palkkamalti on ilmeisesti saatu aikaan kaupankäynnillä ammattiliittojen kanssa; palkkajäädytyksen vastineeksi on annettu lyhyempi työaika. Lisäksi tuntipalkan nousua on kompensoitu yritysten sosiaaliturvamaksuja alentamalla. Hallituksen pyrkimys työllisyyden parantamiseen kysyntälähtöisillä konsteilla olisi siten johtanut työn tarjonnan muutokseen ammattiliittojen käyttäytymisen muutoksen kautta. Myös tuotannon uudelleenorganisoinnissa näytetään onnistuneen, ja tehokkuuden kasvu on osaltaan pienentänyt kustannuksia. Toisaalta tuotantokapasiteetin käyttöajan nousu antaa viitteitä mahdollisesta pääoman käytön yksikkökustannusten laskusta. Näin ollen näyttäisi siltä, että työllisyyden parantamiselle on luotu suotuisat olosuhteet. Työajan lyhentämisen toteutus on kaukana 35 tunnin työviikon luomasta jäykkyyden mielikuvasta.³¹

Palkkamaltin, tuottavuuden kasvun ja työnantajamaksujen vähennyksen yhteisvaikutuksia pohtivat mm. Rouilleault (2001), Passeron (2002) ja Pisani-Ferry

²⁹ Vrt. Bosch ja Lehdorff (2001).

³⁰ Fiore et al. (2000).

³¹ Ranskan akateemisessa keskustelussa yleensä työajan lyhentämiseen epäillen suhtautuva Cahuc (2001) on myös sitä mieltä, että Ranskassa on Aubryn ja Robienin lakien suunnittelussa otettu kustannuseikat huomioon, mistä johtuen lait tulevat todennäköisesti luomaan uusia työpaikkoja.

(2003). Tukien ollessa edullisempia Robienin kuin Aubry I -laissa vaikutukset ovat suopeampia aikaisemmin lain piiriin siirtyneillä yrityksillä. Robienin lain tapauksessa yhtä prosenttia hitaampi palkkakehitys muihin yrityksiin nähden yhdessä toteutuneen, odotettua voimakkaamman tuottavuuden kasvun kanssa riittää tasaamaan työajan lyhentämisen vaikutukset. Kun palkkakehitys on ollut tätäkin hitaampaa, yksikkötyökustannukset ovat jopa laskeneet osassa yrityksiä. Taulukko 6 havainnollistaa arviota yksikkötyökustannusten muodostumisesta.

Taulukko 6.

**Työajan lyhentämisen keskimääräinen vaikutus
1998–2002 (%-muutos, tuotanto vakio)**

1 Työaika	-4,5 %
2 Tuotos / työntekijä	-2,1 %
3 Tuotos / työtunti	+2,4 %
4 Kuukausipalkka	-1,1 %
5 = 4-2 Yksikkötyökustannukset ennen työnantajamaksujen vähennystä	+1,0 %
6 Työnantajamaksujen vähennys	-1,3 %
7 = 5+6 Vaikutus yksikkötyökustannuksiin	-0,3 %

Lähde: Pisani-Ferry (2003)

4 Työajan lyhentämisen vaikutukset

Pisani-Ferry (2003) toteaa, että hallituksen työllisyyspolitiikka kokonaisuudessaan on 2000-luvun vaihteessa yllättänyt tuloksellisuudellaan politiikantekijät, ulkopuolisista tarkkailijoista puhumattakaan. Toisaalta kaikki eivät ole vakuuttuneita vaikutusten suuruudesta, ja kustannukset valtiontaloudelle eivät ole mitättömät.

Seuraavassa tarkastellaan työajan lyhentämislakien vaikutusta työttömyyteen, valtiontalouteen ja yritysten kautta tuotantoon ja talouskasvuun. Ensinnäkin kuitenkin palataan tilastollisiin ongelmiin.

4.1 Vaikutusten selvittämisen vaikeus

Työtuntien lyhentämisen vaikutuksen selvittäminen Ranskassa on erityisen ongelmallista. Ensinnäkin, työaika on lyhennetty eri lakien puitteissa eri määriä eri aikoina. Aubry II:n vaikutukset ovat jo senkin takia pienempiä, että keskimääräinen efektiivinen työajan lyhennys oli pienempi ja lisäksi vaikeampi mitata työtuntien laskutavan muuttumisen vuoksi. Toisaalta ei voida sanoa, mikä lain toteuttaneiden yritysten työllisyyskehitys olisi ollut, jos ne eivät olisi lyhentäneet työaika. Tästä syntyy nk. valikoitumisharha. Voidaan olettaa, että työajan lyhentämisen vapaaehtoisesti toteuttaneet yritykset olivat paremmassa taloudellisessa kunnossa ja työn määrän vähentäminen sopi niille paremmin kuin myöhemmin lain pakottamina lyhyeen työaikaan siirtyneille yrityksille. Rouilleault (2002) huomauttaakin, että Robienin lain kannattava toteutus oli itse asiassa mahdollista vain yrityksille, joiden työllisyyskehitys oli jo omasta takaa voimakas. Näiden

erojen vuoksi työajan lyhentämistä on siis tutkittava mikroaineistolla yrityskohtaisesti.

Yrityskohtaisten erojen lisäksi 1990-luvun loppupuolen Ranskassa oli koko talouteen vaikuttavia ilmiöitä, jotka tekevät havainnoinnin vaikeaksi. Työajan lyhentämisen toteuttamisajankohtana Ranskan talouden kehitys oli erittäin suosiollinen työllisyydelle, ja on vaikeaa arvioida, missä määrin työttömyyden vähenys johtuu talouspolitiikasta ja missä määrin suhdanteista. Toisaalta 35 tunnin työaikalakien lisäksi Ranskassa on tehty muitakin työvoimapolitiittisia toimenpiteitä 1990-luvulla. Näistä merkityksellisimpiä ovat työharjoittelujärjestelmän parantaminen ja matalien palkkojen työnantajamaksujen helpottaminen 1990-luvun puolivälissä. Crépon ja Desplatz (2001) mittaavat matalien palkkojen sosiaaliturvamaksujen helpotusten vaikutukseksi 460 000 työpaikkaa vuosina 1994–1997³². Ajallisesti tämä toimenpide menee päällekkäin Robienin lain kanssa, ja vaikutusten erottelu ei ole helppoa.

Yhteenvetona tilastolliset vaikeudet vaativat mikrotason tutkimusta. Laatikossa 1 listataan tärkeimmät ranskalaiset 35 tunnin työviikon vaikutusten selvittämisessä käytetyt tai sitä varten kootut paneeli- ja poikkileikkausaineistot. Lisäksi on jollain tapaa kyettävä ylittämään valikoitumisharha. Paneeliaineiston käsittelyn ekonometriassa on useampia menetelmiä tätä varten, joita onkin käytetty myöhemmin ekonometrisissa tutkimuksissa.

Laatikko 1.

Kyselytutkimuksia ja tilastoja

Ranskassa 35 tunnin työviikon vaikutuksia on tutkittu erilaisten paneeli- ja poikkileikkausaineistojen avulla. Tärkeimmät näistä ovat:

- **ACEMO:** Työministeriön neljännesvuosittainen ja vuosittainen kysely työvoiman käytöstä. Mukana ovat yli 10 työntekijän liikeyritykset, pl. maatalous. Tietoa saadaan työllisyydestä, peruspalkasta, viikoittaisesta työajasta ja sen lyhyen aikavälin vaihteluista työyksikkö- / tuotantolaitostasolla. Kysely lähetetään n. 45 000 yritykselle; vastauksia tulee n. 20 000 – 30 000. ACEMO ei mahdollista todellisen työajan lyhentämisen mittaamista, koska se ei ota huomioon muutoksia työajan mittaus-tavoissa. Arviot ovat kyselytutkimusten joukossa pienimpiä alle 10 työntekijän yritysten poisjäännin vuoksi. Tilastot julkaistaan mm. DARESin Premières Synthèses -sarjassa.
- **PASSAGES:** Työministeriön marraskuusta 2000 huhtikuuhun 2001 kestänyt laadullinen haastattelututkimus, johon osallistui 977 yli 5 hengen yritystä. Tunnetaan myös nimellä Kysely ”1000”. Kyselyssä tutkittiin jo lain piiriin siirtyneiden yritysten motivaatiota, toteuttamistapaa ja vaikutuksia, neuvotteluvaiheessa olevien yritysten neuvotteluasemia ja avainkysymyksiä, ja työaikaa lyhentämättömien yritysten aikomuksia ja aikatauluja. Tietoja saadaan efektiivisestä työajan lyhenemisestä, työn uudelleenorganisoinnista, viipeistä sopimusten voimaantumisessa, työajan lyhentämisen taloudellisista vaikutuksista, palkoista, osa-aikatyöntekijöiden työajan vaihteluista, rekrytoinnista ja ylityön kehityksestä.
- **URSSAF-ACOSS:** Työnantajamaksuhelpotusten hakijoiden listaus sosiaaliturvamaksujen keskuskassassa. Hakijat voidaan erotella kannustimia (Robien ja Aubry I) ja rakennetukia (Aubry II) hakeviin. Jättää huomioimatta työaikaa lyhentäneet yritykset, jotka eivät syystä tai toisesta ole hakeneet tukia.
- Sopimusten seuranta (**MES-DARES**): 35 tunnin työviikosta tehdyt sopimukset. Voidaan erotella sopimustyyppin mukaisesti (ammatti- ja työnantajaliittojen välinen tai työntekijöiden ja työnantajien kesken paikallisesti sovittu).

³² Keskustelua ovat sittemmin jatkaneet L'Horty (2001) ja Sterdyniak (2002).

4.2 Työllisyys

35 tunnin työviikon vaikutuksia työllisyyteen on tutkittu kaikkein eniten, mikä on luonnollista, kun muistaa, että työllisyyden parantaminen oli uudistuksen ensisijainen tavoite. Seuraavassa tutkimukset on jaettu etukäteisarvioihin ja jälkikäteen aineistosta tehtyihin toteutuneen kehityksen arviointeihin.

4.2.1 Etukäteisarvioita makromalleilla

Etukäteen arvioita on tehty lähinnä makrosimuloinneilla. Simuloinneissa lähtökohdaksi on usein otettu vallitseva taloustilanne, ja laskelmia on myöhemmin täydennetty toteutuneella talouskehityksellä. Seuraavassa esitellään Ranskan suhdannetutkimuslaitoksen (OFCE) ja OECD:n makromallien tuloksia.

Taulukko 7. **Makrosimulaatiota**

Nimi	Oletukset	Tulokset (työllisyyden lisäys)
Cornilleau et al (1998)	Tuotantokustannukset pysyvät ennallaan; vain yli 20 työntekijän yritykset yksityisellä sektorilla.	450 000 työpaikkaa vuoteen 2000 mennessä.
Heyer ja Timbeau (1999)	Palkkamaltili riittävä, 3,3 %:n tuottavuuden nousu	8 % (10 %:n työajan vähennys) 3,7 % (6,5 %:n työajan vähennys) 0 – 640 000 työpaikkaa
Heyer ja Timbeau (2000)	Edellisen lisäksi työajan lyhentämisen aikataulun päivitys.	64 000 – 480 000 työpaikkaa
Heyer ja Timbeau (2001)	Edellisen lisäksi työajan lyhentämisen aikataulun päivitys.	260 000 – 480 000 työpaikkaa
OECD (1999)	Kuukausipalkkakustannukset kehittyvät maltillisesti; tuottavuus ei muutu.	0 – 380 000 työpaikkaa; negatiivinen vaikutus talouskasvuun
OECD (2001)	Edellisen lisäksi työajan lyhentämisen aikataulun päivitys, pienempi todellisen työajan lyheneminen, korkeampi keskim. yritystuki, mahd. potentiaalisen tuotannon lasku.	0 – 350 000 lyhyellä aikavälillä; pitkällä aikavälillä neutraali tai negatiivinen vaikutus

OFCE:n simulaatioiden perusoletuksina ovat palkkamaltilin noudattaminen ja tuottavuuden kasvu kolmasosalla työajan lyhennyksestä.³³ Näitä oletuksia ei ole ajan mittaan muutettu, koska konsensus on, että ne ovat toteutuneet aika lailla. Muutos arvioissa perustuu jo työaikaa lyhentäneiden yritysten määrään ja toteutuneen työajan lyhennyksen suuruuteen. Vuoteen 2001 mennessä mallin tulokset ovat päättyneet noin 480 000 toimenpiteen avulla työllistettyyn, kun oletetaan, että 10 prosenttia työaikaa vähentäneet yritykset ovat sen jo tehneet Robienin ja Aub-

³³ 10 prosentin työaikavähennyksellä oletetaan siis tuottavuuden paranevan 3,3 prosentilla.

ry I -lakien puitteissa ja loput vähentävät työaika keskimäärin 5,4 prosenttia. Tämä vastaa noin yhden prosenttiyksikön vähennystä työttömyydessä.³⁴

OFCE:n makromallisimulaatioita on kritisoitu siitä, että onnistumisen edellytykset (tuottavuusedut, subventiot ja palkkakehitys) ovat mallissa annettuja oletuksia.³⁵ Varovaisempaa linjaa edustaa OECD (1999, 2001), joka arvioi, että 35 tunnin työviikko synnyttää 0 – 380 000 työpaikkaa oletuksista riippuen. Vuonna 2001 tehdyt tarkistukset oletuksiin³⁶ johtavat 0 – 350 000 työpaikkaan lyhyellä aikavälillä, mutta pitkällä aikavälillä vaikutus on neutraali tai negatiivinen. Simulaatiossa oletetaan, että työajan pituus ei voi vaikuttaa luonnolliseen työttömyysasteeseen. Lisäksi palkkakustannusten oletetaan nousevan. Tuottavuuden ei myöskään oleteta kasvavan työajan lyhenemisen seurauksena. Tämä selittääkin suureksi osaksi negatiiviset pitkän aikavälin vaikutukset. Jotta päädyttäisiin positiivisiin lukuihin, OECD suosittaa joustavuutta mm. ylityökiintiöihin, minimipalkan nousun jarruttamista ja julkisten menojen rajoittamista muilla osa-alueilla sosiaaliturvamaksujen kompensoimiseksi.

4.2.2 Jälkikäteisarvioita

Toteutuneesta kehityksestä kertovat tutkimukset ovat lähes aina mikrotason tutkimuksia. Seuraavassa esitellään ensin kyselytutkimusten perusteella tehtyjä raportteja ja sitten mikroekonometrisia tutkimuksia.

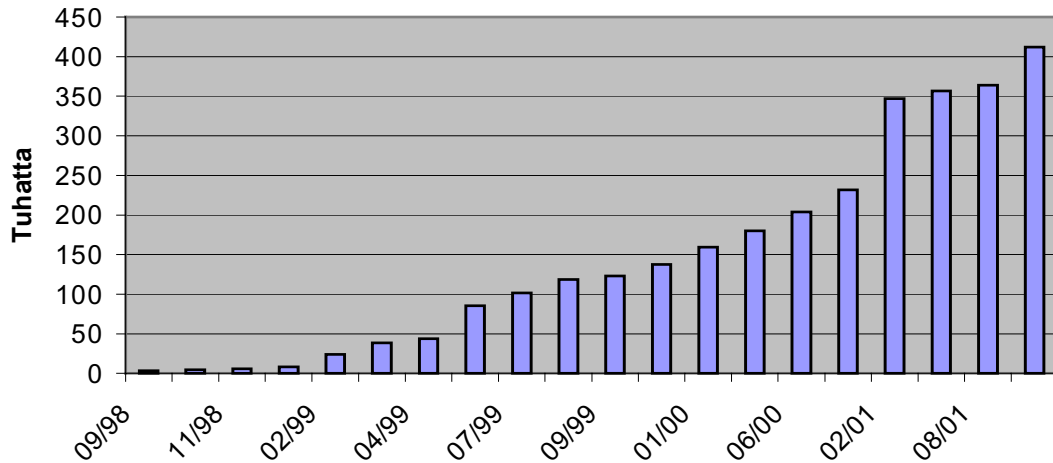
Kuviossa 8 näkyvät yritysten tekemät työllistämisittoumukset työnantajamaksujen helpotusten saamiseksi. Vuoden 2002 alussa näitä sitoumuksia on ollut noin 400 000 työpaikan verran. Sitoumuksen tekeminen on kuitenkin edellytys tukien saamiselle; näin ollen se kertoo vain yrityksen aikomuksen, ei tapahtunutta työllistämistä eikä myöskään työllistämisen todellista syytä. Niinpä niistä ei käy ilmi puhtaasti työajan lyhennyksestä seurannut työllistäminen, eli edellä mainitut metodologiset ongelmat ovat voimassa.

³⁴ Ks. Cornilleau et al (1998), Heyer ja Timbeau (1999, 2000, 2001) sekä Fitoussi ja Heyer (2000).

³⁵ Ks. Gubian (2000) ja d'Autume (2000).

³⁶ Lyhennetyt työviikon oletettua nopeampi käyttöönotto, pienempi todellinen työajan lyheneminen, keskimääräisen yritystuen nousu 5000:sta 7000 frangiin, mahdollinen potentiaalisen tuotannon lasku.

Kuvio 8.

Yritysten työllistämissitoumukset 1998–2002¹

Lähde: MES-DARES

¹ Raportointi-intervalli on epäsäännöllinen.

Taulukko 8 esittelee työajan lyhentämisen työllisyysvaikutuksista tehtyjä ex post -tutkimuksia. Aiheen tuoreuden vuoksi tutkimuksia on verrattain vähän ja ne painottuvat Robienin lain vaikutusten tarkasteluun. Kyselytutkimuksissa yritykset arvioivat itse työajan lyhentämisen vaikutuksia. Ekonometrisissä tutkimuksissa taas pyritään eristämään työajan lyhentämisen vaikutus paneelidatan käsittelymenetelmillä. Lisäksi Bunel ja Jugnot (2002) päivittävät simuloinnissa aikaisemmin käytettyä makromallia mm. työajan lyhentymisen, palkkojen ja tuottavuuden to-
teutuneilla arvoilla.

Tutkimukset ovat huomattavan yksimielisiä työajan lyhentämisen työllisyysvaikutuksista ja vastaavat tuloksiltaan melko hyvin makrosimulaatioiden ex ante -arvioita. Tämä ei liene yllättävää, kun ottaa huomioon tuotantokustannusten maltillisen kehityksen Ranskassa 1990-luvun lopulla. Tutkimusten pohjalta voi tehdä karkean arvion, että työajan lyhentäminen näyttäisi tuoneen 300 000 uutta työpaikkaa. Tämä vastaa noin prosenttiyksikön vähennystä työttömyydessä ja kahden prosenttiyksikön lisäystä työllisyydessä.

Taulukko 8.

Jälkikäteisarvioita työllisyyden muutoksesta

Nimi	Metodi	Aineisto	Aika	Tulos: työllisyysmuutos
Fiore et al (2000)	Ekonometrinen tutkimus	ACEMO ja sopimusten seuranta		6–7 % (Robien); 4,7 % (Aubry I)
Fiore ja Roger (2002)	Ekonometrinen tutkimus	Sopimusten seuranta, Unedic, Diane		6 % (Robien, aktiivisen strategian yritykset)
MES-DARES (2002)	Kyselytutkimus	Sopimusten seuranta	02/2002 mennessä	Noin 400 000 (4,6 %)
Bunel et al (2002)	Kyselytutkimus	Passages	11/2000–04/2001	6,9 % (Robien) 5,4 % (Aubry I) 4,5 % (Kaikki yhteensä)
Bunel ja Jugnot (2002)	Kyselytutkimus	ACEMO, Passages	1996–1998 1999–2001	6–9 % (Robien ja Aubry I); 2,5–3,7 % (Aubry II 1999–2001)
Bunel ja Jugnot (2002)	Ekonometrinen tutkimus	Passages	11/2000–04/2001	Työvoimakustannusten ja tehokkuuden kasvu sekä tukien määrä vaikuttavat voimakkaasti työllisyyden kasvuun yritystasolla.
Bunel ja Jugnot (2002)	Makromalli toteutuneilla arvoilla	Synteettinen sarja 35 tunnin työviikkoon liittyvistä parametreista (ACEMO)	1998–2001	300 000 työpaikkaa (vastaava 18 prosenttia tuona aikana syntyneistä työpaikoista).

Vaikka taloudellisesti vahvalla pohjalla olleiden yritysten valikoituminen vapaaehtoiseen työn lyhentämiseen on otettu huomioon ekonometrisissa tutkimuksissa, työllisyyden kasvu on merkittävästi suurempi Robienin lain yrityksissä kuin muissa. Vastaavasti Aubry II -lain piirissä olleet yritykset ovat työllistäneet kaikkein heikoimmin. Bunel ja Jugnot (2002) selittävät tätä ilmiötä tukien ja työajan todellisen lyhentymisen pienentymisellä.

Tässä luvussa mainitut tutkimukset ovat tavalla tai toisella työministeriösidonnaisia. Kun aikaa kuluu enemmän, saadaan varmasti nähdä tutkimuksia myös muilta tahoilta. Nyt käytävissä olevien tutkimusten perusteella näyttää kuitenkin vallitsevan varsin pitkälle menevä yksimielisyys siitä, että Ranskan työajan lyhentäminen on kokonaispakettina parantanut työllisyyttä. Tähän on ollut syynä erityisesti palkkamaltin säilyminen ja työn joustavuuden lisääminen.³⁷

³⁷ Tätä mieltä on mm. IMF (2001a).

4.3 Vaikutus valtiontalouteen

Yleinen kritiikki Ranskan työllisyyspoliittisista toimenpiteistä kohtaan on, että työn kysynnän lisäämisen kustannus valtiolle on ollut huomattava³⁸. Kokonaiskustannusten arviointi on vaikeaa, koska työllisyyden kasvusta seuraava työttömyyskorvausmenojen aleneminen sekä työntekijöiden ja työnantajien maksamien sosiaaliturvamaksujen ja verotulojen kasvu pitäisi vähentää työnantajamaksujen helpotusten aiheuttamista kustannuksista. Valtion tukijärjestelmä on alun perin suunniteltu niin, että työllistymisestä seuraavat tulot ja työttömyysmenojen vähennykset korvaavat työnantajamaksujen helpotuksesta koituvan vajeen.³⁹ Näillä näkymin on kuitenkin selvää, että tämä tavoite ei ole toteutunut. Seuraavassa esitellään työnantajamaksujen vähennysten suuruutta ja arvioita kustannuksesta työntekijää kohden.

Työnantajan sosiaaliturvamaksujen helpotusten kehityksen selvittäminen vaatii usean tietokannan yhdistämistä rahoitusjärjestelyiden muutoksen vuoksi. Robienin ja Aubry I -lakien kannustintuista seuraavat tulonmenetykset maksettiin sosiaaliturvalaitokselle suoraan valtion budjetista, koska ne koettiin tilapäisiksi menoiksi. Vuonna 2001 aloitti toimintansa Ranskan hallituksen perustama erityinen rahasto (FOREC), jonka avulla maksetaan työajan lyhentämiseen liittyvien tukien ja matalapalkka-alojen työnantajamaksujen alentamisen aiheuttamat menetykset sosiaaliturvalaitosten keskusjärjestölle. Tarkoituksena oli tehdä työajan lyhentämisestä seuraavien tukien ja matalapalkkatukien rahoitus läpinäkyvämmäksi. (Rouilleaut 2001) FOREC ja valtio korvasivat vuonna 2001 87 prosenttia uupuvista maksuista, ja työajan lyhentämisestä johtuvat maksujen helpotukset lähes kokonaan (Rouxelin ja Rivière 2002). Tulot saadaan mm. alkoholi- ja tupakkaveroista. Rahaston tilinpidon mukaan vuonna 2001 työnantajamaksujen alentamisen kustannukset ovat olleet 11,4 miljardia euroa eli 0,8 prosenttia BKT:sta. Sosiaalikalassojen keskusjärjestön tilastojen mukaan tämä summa vastaa noin yhdeksää prosenttia kaikista sosiaaliturvamaksuista (Rouxelin ja Rivière 2002).

Taulukko 11 esittää eri lähteistä kootun yhteenvedon eri maksuista. Ennen vuotta 2000 tilastoidut Robienin ja Aubry I -lakien tuet on yhdistetty kannustintuiksi vuodesta 2000 alkaen, ja työajan lyhentämisen tuilla tarkoitetaan Aubry II -lain rakennetukia. Matalapalkka-alojen tuen on voinut korvata Aubry II -lain tuella, joka vaikuttaa suurempaan osaan palkansaajia: matalapalkkatukea saa palkkoihin, jotka ovat enintään 1,3 kertaa minimipalkka, kun taas Aubry II -tukea saa palkkoihin, jotka ovat 1,73 kertaa minimipalkka. Niinpä matalapalkkatuet ovat pienentyneet vähitellen yritysten siirtyessä 35 tunnin viikkoon ja sen edullisempaan tukijärjestelmään.

³⁸ Ks. esim. IMF (2001a) ja OECD (2001).

³⁹ Ks. Rouilleaut (2001).

Taulukko 11.

**Sosiaaliturvamaksujen helpotukset
kokonaisuudessaan (milj. euroa)**

	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Matalapalkka-alojen työnantajamaksujen helpotus	587,7	1774,3	3150,1	5778,6	7122,3	7207,2
Robienin laki (R)					191,5	548,1
Aubry I (AI)						27,2
Kannustinmaksut (R+AI)						
Työajan lyhentäminen (AII)						
Yhteensä	587,7	1774,3	3150,1	5778,6	7313,8	7782,6
Osuus julkisista menoista (%)	0,1	0,28	0,48	0,86	1,06	1,11
Osuus BKT:sta (%)	0,05	0,16	0,27	0,48	0,58	0,6
	1999	2000 ¹	2001	2002 ²	2003 ²	
Matalapalkka-alojen työnantajamaksujen helpotus	5989,8	1357	5049	3674	2022	
Robienin laki (R)	638					
Aubry I (AI)	366,1					
Kannustinmaksut (R+AI)		1204	1721	2500	2434	
Työajan lyhentäminen		8446	4650	9375	12104	
Yhteensä	6993,9	11007	11420	15549	16560	
Osuus julkisista menoista (%)	0,96	1,47	1,47	1,9		
Osuus BKT:sta (%)	0,52	0,78	0,77	1,1		

Lähteet: DARES (Comptes d'emploi), FOREC ja omat laskelmat

¹ Vuoden 2000 maksut ovat tekijän arvioita, jotka on tilastojen puutteen vuoksi laskettu samankaltaisista eristä lähteessä Rouilleault (2001, 285).

² Budjettiarvio.

Jos otetaan lähtökohdaksi tutkimusten osoittama 300 000 uutta työpaikkaa, työajan lyhentämisellä luodun yhden työpaikan hinta ennen työttömyysmenojen ja vero- ja sosiaaliturvamaksutulojen vähentämistä oli vuonna 2002 noin 40 000 euroa⁴⁰. Kun tästä vähennetään minimityöttömyysturva ja pienimmät mahdolliset minimipalkalla maksettavat sosiaalimaksut ja tulovero⁴¹, yhden luodun työpaikan vuosittainen nettokustannus olisi noin 20 000 euroa. Tätä voitaneen perustellusti pitää kustannusten arviointihaaran ylärajana. Vertailun vuoksi minimivuosi-palkka Ranskassa oli vuonna 2002 noin 15 000 euroa.

Edellinen tarkastelu ei kuitenkaan ota huomioon työajan lyhentämisen dynaamisia vaikutuksia. Heyer ja Timbeau (1999, 2000, 2001) ovat arvioineet työajan lyhentämisen vaikutuksia valtiontalouteen makromallin avulla, joka ottaa huomioon em. dynaamiset vaikutukset. Heidän mukaansa kokonaisvaikutus valtiontalouteen olisi Aubry II -lain tapauksessa nolla, jos keskimääräinen työnantajamaksujen pieneneminen olisi n. 380 euroa vuodessa jokaista työntekijää kohti.

⁴⁰ Laskelman perusteena on käytetty taulukon vuoden 2002 "yhteensä" -lukua, josta on vähennetty matalapalkka-alojen työnantajamaksujen helpotuksen kustannukset.

⁴¹ Minimipalkan veroksi saatiin Les Echos-sanomalehden verolaskurilla n. 60 euroa kuukaudessa. Sosiaalimaksut laskettiin koeluontoisesti julkiselle osakeyhtiölle Pariisin alueella, jolloin työnantajan ja työntekijän maksuiksi saatiin yhteensä n. 200 euroa kuukaudessa. Tämä summa vaihtelee kuitenkin suuresti järjestelmän monimutkaisuuden vuoksi.

Käytännössä tämä on ylittynyt Aubry II -lain tapauksessa n. 690 eurolla. Valtiontalous siis heikkenee, kun taas vaikutus yrityksiin olisi olematon tai positiivinen. Heyerin ja Timbeaun makrosimulaatiolla tehty arvio kustannuksista vuositasolla luotua työpaikkaa kohden vuonna 2001 vaihteli 4 500 ja 7 000 euron välillä, kun oletettiin joko 10,5 tai 5,4 prosentin työajan vähennys.

Kaiken kaikkiaan voitaneen sanoa, että työajan lyhentämisen kustannukset näyttävät suurilta. Tämä johtuu siitä, että työnantajan sosiaaliturvamaksuja helpotetaan suurelta joukolta työntekijöiltä eikä vain toimenpiteen avulla työllistetyiltä. Heyerin ja Timbeaun (2001) mukaan työajan lyhentämistä tulisikin pitää työn kustannusten alentamispolitiikkana, joka rahoitetaan julkisella velalla. Kun Ranskan julkisen talouden vaje oli vuonna 2002 kolmen prosentin luokkaa BKT:sta, voidaan sanoa, että mikäli edellä arvioitu 20 000 euron vuosittainen nettokustannus luotua työpaikkaa kohden pitää paikkansa, noin kahdeksasosa vajeesta johtuu suoraan 35 tunnin työviikosta.

4.4 Talouskasvu ja potentiaalinen tuotanto

Monet simulaatiot olettavat, että tuotanto pysyy ennallaan työajan lyhentämisen jälkeenkin. Pitkällä aikavälillä tämä ei kuitenkaan ole itsestään selvää. Työajan lyheneminen saattaa johtaa tuotantokustannusten nousuun, mikä puolestaan aiheuttaa hinnannousupaineita. Avoimessa taloudessa ja rahaliiton oloissa ranskalaiset yritykset saattaisivat menettää markkinaosuuksiaan, mikä vähentäisi tuotantoa.⁴² Toisaalta työajan lyhentäminen saattaa vaikuttaa potentiaaliseen tuotantoon kapasiteettirajoitusten kautta, jos työvoimaa on tarjolla aiempaa lyhyemmän työajan verran. Lisäksi työajan lyhentäminen saattaa johtaa rekrytointivaikeuksiin joillain aloilla, vaikka työttömiä olisikin markkinoilla runsaasti.

Edellä todettiin, että tuotantokustannukset ovat toistaiseksi pysyneet kurissa. Merkkejä tuotannon vähenemisestä tätä kautta ei siis ole vielä ilmennyt.⁴³ Sen sijaan useat tahot⁴⁴ kiinnittivät huomiota tuotannontekijämarkkinoiden kiristymiseen vuoden 2001 aikoihin. Seuraavassa keskitytään potentiaalisen tuotannon ongelmiin tutkimalla kapasiteetin käyttöastetta ja rekrytointivaikeuksia ja pohditaan, eroavatko nämä ilmiöt 35 tunnin yritysten ja muiden välillä.

Kuvio 9 kuvaa teollisuuden tuotantokapasiteetin käyttöasteen kehitystä. Vaikka 1990-luvun lopulla käyttöaste onkin noussut, nousu on ollut melko lievää eikä se ole ylittänyt 1980-luvun lopun lukemia. Tuotantokapasiteetin käyttöasteen nousua on lieventänyt pääoman käyttöajan nousu.⁴⁵

⁴² Ks. esim. Saint-Paul (1998).

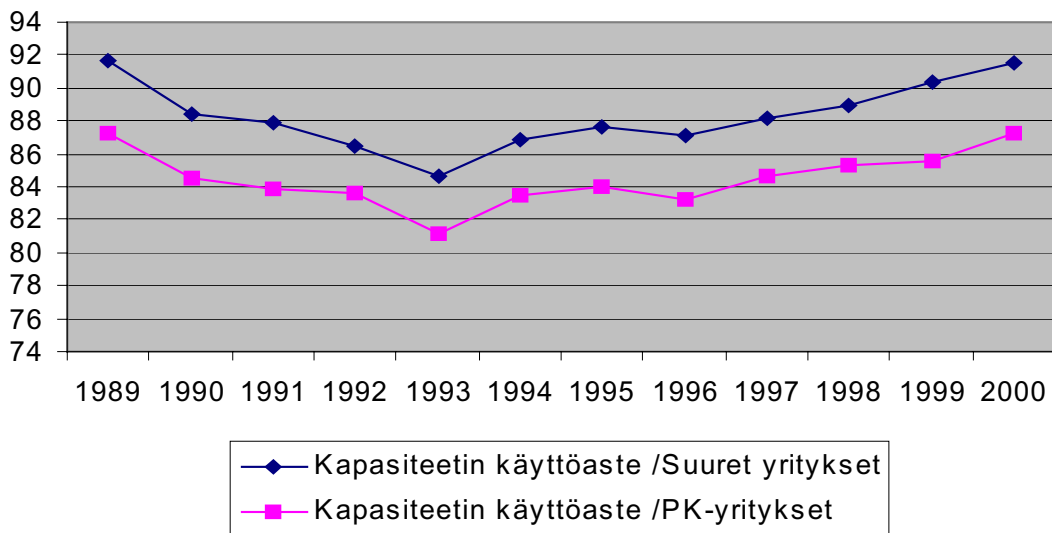
⁴³ Ainoa poikkeava huomio on IMF:n (2002b) maininta, että työviikon lyhentäminen on aiheuttanut hinnannousupaineita palvelusektorilla.

⁴⁴ Mm. OECD (2001), Rouilleault (2001) sekä Chardon ja Viney (2003).

⁴⁵ Ks. Banque de France (2001).

Kuvio 9.

Tuotantokapasiteetin käyttöaste (teollisuus, prosenttia)

Lähde: BdF (2001)

Monet tutkimustulokset viittaavat siihen, että 35 työtunnin yritysten ja työaikaa lyhentämättömien yritysten tuotantokapasiteetit eivät merkittävästi eroa toisistaan. Deniau (2001) osoittaa, että työaikaa lyhentäneet yritykset eivät erityisemmin ole joutuneet tuotannon pullonkauloihin tai rekrytointivaikeuksiin, eikä niiden tuotantokapasiteetin käyttöaste poikkea merkittävästi muiden yritysten kehityksestä. Leclairin (2002) ekonometrinen tutkimus ei myöskään löydä suuria eroja. Kun otetaan huomioon yritysten erilaisuus, 35 tunnin työviikon yritykset eivät eroa muista kapasiteetin käyttöasteen osalta, mutta korkeasti koulutettujen työntekijöiden rekrytointivaikeudet ovat olleet hieman suurempia. Erojen vähäisyys ei näytä johtuvan tilausten vähentymisestä tai kilpailukyvyn heikkenemisestä, mikä viittaisi siihen, että 35 tunnin työviikon käyttöön ottaneiden yritysten kilpailuasema ei ole muihin verrattuna huonontunut.

Työvoiman saatavuutta on epäsuorasti kysytty myös ACEMO-tutkimuksessa teetetyn ylityön määrän kautta. Kyselyn mukaan työaikaa lyhentäneet yritykset eivät juuri teetä ylityötunteja. Rekrytointivaikeuksien vähyys saattaa olla yhteydessä Ranskan voimakkaaseen panostukseen aktiivisissa työmarkkinatoimissa: kun työttömiä koulutetaan, ammattitaito säilyy paremmin ja työttömien työllistämisen sujua kitkattomammin. (Bosch ja Lehndorff 2001)

Näyttää siis siltä, että jos rekrytointivaikeuksia ylipäätään oli Ranskassa 1990-luvun loppupuolella, ne olivat lähinnä suhdanteista riippuvia ja vaikuttivat kaikkiin yrityksiin samalla tavalla riippumatta työajan pituudesta.

4.5 Yhteenveto

Työajan lyhentämisellä näyttää tutkimusten valossa olleen positiivinen vaikutus työllisyyteen ainakin lyhyellä aikavälillä. Varovaisesti voidaan arvioida, että

- Ranskan työajan lyhentäminen on tuonut 300 000 uutta työpaikkaa;
- Vuosittainen nettokustannus valtiontaloudelle on ollut n. 4 500 – 20 000 euroa uutta työpaikkaa kohden;
- Työaikajoustot, tuottavuuden nousu ja palkkojen maltillinen kehitys ovat esittäneet potentiaalisen tuotannon siirtymisen alemmalle tasolle.

Keskipitkän aikavälin vaikutukset ovat riippuvaisia työajan lyhentämisen rahoituksesta. Avoimessa taloudessa ja talous- ja rahaliiton oloissa, ja kun pääoman tuottovaatimus määräytyy yhä enemmän globaalilla tasolla, tuotantokustannusten ja hintojen nousu olisi haitallista työllisyyden kannalta.

5 Vertailua

Työajan lyhentämistä on kokeiltu muissakin ympäristöissä ja eri aikoina. Seuraavassa tehdään lyhyt katsaus Ranskan vuoden 1982 työajan lyhennykseen sekä tutustutaan Alankomaiden ja Saksan kokemuksiin.

5.1 Vuoden 1982 siirtyminen 40:stä 39 viikkotuntiin

Edellinen työajan lyhennys Ranskassa tapahtui vuoden 1982 helmikuussa, kun 40 tunnin työviikosta siirryttiin 39 tunnin työviikkoon. Koska François Mitterandin voitto toukokuun 1981 presidentinvaaleissa ja sosialistien voitto muutaman viikon päästä pidetyissä parlamenttivaaleissa oli suuri yllätys, työajan lyhentämistä ei osattu ennakoida, vaikka se olikin sosialistien puolueohjelmassa. Lisäksi heinäkuussa 1981 minimipalkkaa nostettiin 5 prosentilla. Neuvottelut yritysten ja työntekijöiden välillä oli tarkoitus saattaa päätökseen vuoden 1981 lopulla, mutta eteneminen oli hidasta. Tästä huolimatta Mitterrand, vastoin pääministerin suositusta, määräsi lyhennetyn työviikon voimaantulon helmikuun alusta ehdotetun vuoden toisen neljänneksen sijasta. Ennen työajan lyhentämistä palkattujen työntekijöiden minimikuukausipalkka säilyi ennallaan, mutta uudet palkatut työskentelivät minimipalkalla, joka vastasi 39 tunnin minimipalkkaa ja oli siis noin 2,5 prosenttia alempi kuin vanhojen työntekijöiden palkka. Yhdessä heinäkuun palkankorotuksen kanssa vanhojen työntekijöiden minimituntipalkka nousi siis 7,5 prosenttia. Muistakaan työntekijöistä 90 prosentilla palkka ei laskenut työajan lyhenemisen yhteydessä. (Crépon ja Kramarz 2002)

Crépon ja Kramarz:n (2002) tutkimus näyttää vahvistavan käsitystä, että työajan lyhentämisen seurauksena yritykset irtisanoivat vanhoja minimipalkkatyöntekijöitään ja palkkasivat uusia tilalle pienemmällä palkalla. Työntekijät, jotka työskentelivät 40 tuntia viikossa tai enemmän, työllistyivät epätodennäköisemmin vuonna 1982 kuin työntekijät, jotka työskentelivät 36-38 viikkotuntia ennen työajan lyhentämistä. Lisäksi vuonna 1982 yhä 40 viikkotuntia työskentelevät me-

nettivät työnsä useammin kuin jo uuden viikkotuntilain piirissä olevat. Minimipalkalla työskentelevien keskuudessa vaikutus oli suurempi kuin muilla.

Crépon ja Kramarz:n (2002) mukaan tuottavuuden kasvu ei riittänyt korvaamaan tuntipalkan kasvua, jotta työllisyys olisi pysynyt samana. Lisäksi Ranskan taloudellinen tilanne oli 1980-luvun alkupuolella epäsuotuisa. Mitterrandin valtaantulon jälkeinen elvytyspolitiikka nosti inflaatiota, jota minimipalkan korotus pahensi. Ranskalaiset yritykset menettivät kilpailukykyään, mikä heijastui työmarkkinoille.

5.2 Kansainvälinen vertailu: Saksa ja Alankomaat

Suurimmat työtuntien vähennykset on 30 viime vuoden aikana koettu Saksassa, Ranskassa ja Alankomaissa (Hunt 1998). Juuri näissä maissa on pyritty työtuntien vähentämiseen poliittisilla toimenpiteillä, joten on luontevaa verrata Saksan ja Alankomaiden kehitystä Ranskan kehitykseen.

5.2.1 Ammattiliitot Saksan työajan lyhentämisen taustalla

Saksan työajan lyhenemisessä aloite tuli ammattiliittojen taholta, erityisesti metalli- ja painotyöntekijöiden liittojen ollessa aktiivisia.⁴⁶ Näillä sektoreilla lakisääteinen työaika putosi asteittain 40:stä 36 tuntiin 1984–1994. Metalliala sopi 35 tunnin työviikosta vuonna 1990, ja se tuli voimaan vuonna 1995. Muilla sektoreilla työajan vähennys on ollut pienempi ja se on alkanut myöhemmin, tyypillisesti vuonna 1989. Itäisen Saksan alueella työajan lyhentäminen on länttä jäljessä; metallityöntekijöiden liitto kävi työtaistelua 35 viikkotunnin puolesta vasta keväällä 2003, mutta joutui lopettamaan lakon tuloksettomana. Vuonna 1999 keskimääräinen työaika itäisessä Saksassa oli 39,2 tuntia, kun se läntisissä osavaltioissa oli 37,4 tuntia (Bosch ja Stille 2000, 112).

Työnantajien suostumisen työajan lyhennykseen ratkaisi mahdollisuus työajan joustavampaan käyttöön. Joustavuus jätettiin kuitenkin paikallisen sopimisen piiriin, ja suurin osa tuotantolaitoksista, etenkin pienistä, ei ole käyttänyt joustomahdollisuutta hyväkseen (Hunt 1999). Toisaalta Boschin ja Stillin (2000) mukaan työn uudelleenorganisointiin opittiin vasta 1990-luvulla, jolloin vapaapäiväjärjestelyiden suosio kasvoi viikkotyöajan lyhennyksen kustannuksella.

Ammattiliitot ovat usein myös onnistuneet neuvottelemaan palkankorotukset korvaukseksi työajan lyhenemisen vuoksi menetetyistä ansiotunneista. Tavoitteena oli yleisesti pitää kuukausiansiot ennallaan työajan lyhenemisestä huolimatta. Hunt (1998, 1999) tutkii Saksan sosio-ekonomisen paneelin⁴⁷ sekä yrityspaneelin avulla palkkojen ja työtuntien kehitystä. Hänen mukaansa säädellyn työajan

⁴⁶ Boschin (1990) mukaan työajan lyhentäminen oli vuoden 1984 lakkoilun tulos. Kun muualla Euroopassa lakkoilu väheni huonon talouskehityksen myötä, Länsi-Saksassa lakkoiltiin vuosina 1976–1985 yhteensä 11 217 miljoonaa päivää (vertaa 6 999 miljoonaa päivään ajalla 1966–1975). Vuonna 1983 valittu konservatiivihallitus toteutti tiukkaa tarjontapuolen politiikkaa. Työttömyyden pysyessä korkeana ja kauppataseen ylijäämän kasvaessa ammattiliitot alkoivat vaatia työajan lyhentämistä. Länsi-Saksan hyvä kilpailukyky siivitti ammattiliittojen vaatimuksia, ja metalliliiton rohkeus avoimeen konfliktiin ei liene ollut sattuma sen ollessa avainasemassa kauppataseen suhteen.

⁴⁷ DIW:n tietokanta.

muutos on siirtynyt lähes kokonaisuudessaan todelliseen työaikaan. Työtuntien lyhentäminen on korvattu täydellisesti palkkojen nousulla, ja työaika lyhentäneet työntekijät ovat pysyneet yleisen palkkakehityksen tahdissa, vaikka reaali-palkkojen yleinen nousukin oli 14 prosenttia 1984–1994.⁴⁸ Tämän mahdollisti palkkojen sopiminen vuosittain, vaikka työaika oli lyöty lukkoon vuosiksi eteenpäin. Verrattessaan todellisten ja toivottujen työtuntien lähenemistä työajan lyhenemisen myötä Hunt (1999) tekee johtopäätöksen, että joko ammattiliitot ovat olleet tehotomia toivotun työtuntimäärän saavuttamisessa, tai työajan lyhentämistä on käytetty keinona nostaa palkkoja. Varsinkin IG Metall on ollut aktiivinen työajan lyhentämisessä, ja saavutti sopimuksen 35 tunnin työviikosta vuonna 1995, minkä jälkeen se on tähännyt 32 tunnin työviikkoon. (Hunt 1998)

Huntin (1999) mikroekonometrinen tutkimus ei löydä näyttöä yleisen käsityksen mukaiselle työllisyyden kasvulle työajan lyhentämisen seurauksena Saksassa.⁴⁹ Päin vastoin, miesten työllisyys näyttäisi vähentyneen työajan lyhentämisen myötä, viitaten siihen, että lyhyemmästä työajasta ja korkeammasta palkasta nauttineet ovat tehneet sen työttömien kustannuksella⁵⁰.

5.2.2 Osa-aikatyön kasvu Alankomaiden työajan lyhentäjänä

Alankomaiden työttömyys on laskenut vuoden 1982 12 prosentista vuoden 2001 1,8 prosenttiin. Samaan aikaan työttömien ja työvoiman ulkopuolella olevien yhteismäärä on laskenut 48 prosentista vuonna 1985 34 prosenttiin vuonna 2000. (Van Ours 2003)

Alankomaiden työllisyyden kasvussa suuri merkitys oli osa-aikatyön kasvulla, palkkamaltilla ja työllisyyspolitiikan muuttumisella aktiivisemmaksi. Vuonna 1982 ammattiliitot ja työnantajat solmivat nk. Wassenaar-sopimuksen, johon valtio myös sitoutui. Sopimuksen mukaan ammattiliitot luopuivat palkkojen indeksoinnista ja sitoutuivat maltillisiin palkankorotuksiin. Vastalahjaksi työnantajat suostuivat työajan lyhentämiseen ja osa-aikatyölle myönnettiin täysin kattava sosiaaliturva. Samalla valtio sitoutui sosiaaliturvajärjestelmän kehittämiseen. 1980-luvulla aktiivista työmarkkinapolitiikkaa alettiin painottaa ja työttömien työnteon rahallisia kannustimia parantaa. (Van Ours 2003)

Kokopäivätyön työaika lyhennettiin 38 viikkotyötuntiin vuonna 1986 ja 37 tuntiin vuonna 1998. Taustalla oli täälläkin ammattiliittojen pyrkimys jakaa työtä työttömille. Varsinkin suljetun sektorin matalan tuottavuuden alojen työnantajille työajan lyhentäminen oli tärkeä vaihdon väline palkkakustannusten pitämiseksi alhaisina. (Visser 2000)

Pääosa työajan lyhennyksestä johtuu kuitenkin osa-aikatyön lisääntymisestä, jonka osuus on noussut 17 prosentista vuonna 1979 37 prosenttiin vuonna 1996. Samalla työllisyys on kasvanut keskimäärin 1,4 prosenttia vuodessa 1982–1996. Visserin (2000) mukaan tämä kehitys johtuu naimisissa olevien naisten myöhäi-

⁴⁸ Eräiden saksalaisten tutkijoiden mukaan työajan lyhentämisellä on ollut positiivisia työllisyysvaikutuksia. Tämän suunnan edustajat korostavat hyötyjä etenkin 1980-luvulla, jolloin palkat jäivät jälkeen tuottavuuskehityksestä. Työajan lyhentämisen yhteydessä sovittiin usein palkan jäädyttämisestä. Tilanne muuttui 1990-luvun alussa, kun palkoista alettiin jälleen sopia vuosittain (Ks. Bosch 1990, Bosch ja Stille 2000 sekä Bosch ja Lehndorff 2001, 228).

⁴⁹ Esim. Bosch (1990) toteaa, että kaikki siihenastiset tutkimukset ovat päätyneet positiiviseen työllisyysvaikutukseen.

⁵⁰ Tulos ei ole tilastollisesti merkitsevä kaikissa käytetyissä mallispesifikaatioissa.

sestä ilmestymisestä työmarkkinoille, ja tämä spontaani kehitys on muovannut työllisyyspolitiikkaa. Työnantajat pitivät osa-aikatyötä tervetulleena, mistä seurasi työpaikkojen kasvu. Osa-aikatyön lisääntyminen on auttanut palkkamalmin säilyttämisessä, kun kotitaloudet ovat muuttuneet yhdestä puolentoista palkkapussin talouksiksi ja reaalitytulot ovat tällä tavalla kasvaneet.

Visser (2000) korostaa, että Alankomaiden ammattiliitot ovat sisäistäneet työntekijöiden halun lyhentää työaika. Lisäksi palkkamalmin ei olisi saatu aikaan ilman työajan lyhentämistä. Kuten Saksassa, Alankomaissakin työn uudelleenorganisointi ja koneiden käyttöajan pidennys toteutuivat vain vähitellen.

5.3 Yhteenveto

Ranskan ja Saksan työajan lyhentämisprosessia vertaillen on huomattava, että Ranskan uudistus lähti lainsäädännöstä, kun taas Saksassa ammattiliitot vaativat työajan lyhennyksen. Ehkä siksi näyttää, että Ranskan uudistus oli pakettina hallitumpi ja harkitumpi kuin Saksan. Oman lisänsä Ranskan 1990-luvun työajan lyhenemisen ohjaamiselle on myös luultavasti tuonut epäonnistunut työajan lyhentäminen vuonna 1982. Tähän kiinnittää huomiota mm. Hunt (1998) todetessaan, että ehkä juuri tuon epäonnistumisen vuoksi ranskalaiset ammattiliitot eivät ole olleet vaatimassa työajan lyhennystä samalla voimalla kuin saksalaiset kollegansa. Alankomaiden esimerkki taas näyttää jälleen kerran työajan lyhentämisen kelvollisuuden palkkamalmin aikaansaamiseksi.

6 Johtopäätökset

Euroopan elin- ja työolojen kehittämissäätien tutkimuksen (EETK 1998) mukaan moni työntekijä EU:ssa toivoi nykyistä lyhyempää työaika: 71 prosenttia tutkimukseen osallistuneista henkilöistä halusi työskennellä 30–40 viikkotuntia. Ranskalaiset halusivat vähentää työaika 3,7 viikkotunnin verran. Työajan lyhentäminen työllisyyden lisäämiskeinona on siis keskimäärin sopuoinnussa työntekijöiden tahdon kanssa.

Vuoteen 2002 mennessä Ranskan 35 tunnin työviikon piirissä on noin puolet yksityisen sektorin työvoimasta. Työpaikkoja uudistus on lisännyt karkeasti arvioiden noin 300 000:lla, mikä vastaa yhden prosenttiyksikön alennusta työttömyydessä. Tavoitteena oli kaksinkertainen määrä. Työajan lyhentämistä voitaneen kuitenkin pitää onnistuneena näin vähäisilläkin työllisyysvaikutuksilla. Onnistumisen taustalla on talouden eri toimijoiden neuvottelema politiikkapaketti, mistä seurasivat ennen kaikkea pitkään jatkunut palkkamalmin sekä tuotannon tehostamisen myötä kasvanut tehokkuus. Jäykältä kalskahtavasta 35 tunnin työviikosta on muodostunut työajan joustavuuden ja pääoman käyttöajan lisäämisen instrumentti, jota on osattu myös käyttää. Tulos on toinen kuin vuoden 1982 työajan lyhennyksessä 40:stä 39 viikkotuntiin tai Saksassa tapahtuneessa kehityksessä; aikaisemmista erehdyksistä on opittu.

Työaikauudistuksen kokonaiskustannuksia on vaikea arvioida, mutta tässä selvityksessä arvioitu 20 000 euron yläraja yhden työllistymisen vuosittaiseksi nettokustannukseksi on erittäin korkea ja ylittää vuotuisen minimipalkan. Työajan lyhennys olisikin ehkä ymmärrettävä Heyerin ja Timbeaun (2001) tavoin politiik-

kana, joka tähtää työn kustannusten alentamiseen ja joka rahoitetaan velkarahalla. Fillonin laki vuodelta 2003 ohjaa työvoimapolitiikkaa edelleen tähän suuntaan yhdistämällä matalapalkka-alojen tuen ja 35 tunnin työviikon ja luopumalla työllistämisvaatimuksista.

Vaikka palkkamalti ja tuottavuuden kasvu ovat saattaneet alentaa luonnollista työttömyyttä, monien mielestä työajan lyhentäminen on vaikuttanut lähinnä suhdannetyöttömyyteen. Jos luonnollinen työttömyysaste on kahdeksan prosenttia⁵¹, mistä antavat viitteitä yritysten rekrytointivaikeudet ja kapasiteetin käyttöaste, edessä saattaa olla palkkainflaation kiihtyminen. Tarvitaan siis rakenteellisia toimenpiteitä. Ranskan painopiste onkin vähitellen siirtymässä työn tarjonnan edistämiseen veroalennuksien ja vuonna 2001 voimaantulleen ansiotulohyvityksen myötä.

⁵¹ Pisani-Ferry:n (2000) yhteenvedossa eri tutkijoiden arviot Ranskan luonnollisesta työttömyysasteesta vaihtelivat 8 ja 8,5 prosentin välillä vuonna 2000.

Lähteet

- d'Autume, A. (2000) **Réorganisation de la production et réduction de la durée du travail: Une perspective macroéconomique**. Economie internationale, la revue du CEPII no 83, 3e trimestre, 47–62.
- Banque de France (BdF 2001) **La durée d'utilisation d'équipements: principaux résultats 1989–2000**. Bulletin de la Banque de France, no. 94, October, 75–83.
- Banque de France (BdF 2002) **La durée d'utilisation des équipements dans l'industrie – Résultats de l'enquête 2001**. Bulletin de la Banque de France, no. 98, février, 97–106.
- Banque de France (BdF 2003) **La durée d'utilisation des équipements dans l'industrie – Résultats de l'enquête 2002**. Bulletin de la Banque de France, no. 110, février, 41–50.
- Blanchard, O. – Fitoussi, J.-P. (1998) **Croissance et chômage**. Conseil d'analyse économique, Report no. 4, la documentation française, Paris. www.cae.gouv.fr.
- Bosch, G. (1990) **From 40 to 35 hours. Reduction and flexibilisation of the working week in the Federal Republic of Germany**. International Labour Review, vol. 129, no. 5, 611–627.
- Bosch, G. – Stille, F. (2000) **Temps de travail et réduction du temps de travail en Allemagne**. Economie internationale, la revue du CEPII no 83, 3e trimestre, 107–127.
- Bosch, G. – Lehndorff, S. (2001) **Working time reduction and employment: experiences in Europe and economic policy recommendations**. Cambridge Journal of Economics, 25, 209–243.
- Bunel, M. (2002) **Enquête PASSAGES: projets, attitudes, stratégies et accords liés à la généralisation des 35 heures**. Guide méthodologique et Analyses préliminaires. Document d'études, no. 57 (juillet), DARES.
- Bunel, M. – Coutrot, T. – Zilberman, S. (2002) **Le passage à 35 heures vu par les employeurs**. Premières synthèses, no. 17.2 (avril), DARES.
- Bunel, M. – Jugnot, S. (2002) **35 heures: Evaluations de l'effet emploi**. Contribution au colloque AFSE de septembre 2002.
- Cahuc, P. (2001) **L'expérience française de réduction du temps de travail: Moins d'emplois et plus d'inégalités**. Revue française d'économie, v15, n3 (Jan 2001): 141–166.

- Cette, G. (2000a) **Employment, Unemployment and Reducing Working Time.** The General Framework and the Case of France. Conseil d'Analyse Economique, No. 02–2000, April.
- Cette, G. (2000b) **Réduction du temps de travail et emploi.** Economie internationale, la revue du CEPII no 83, 3e trimestre, 3–13.
- Cette, G. (2000c) **Emploi, chômage et réduction du temps de travail: Quelques considérations générales.** Economie internationale, la revue du CEPII no 83, 3e trimestre, 63–84.
- Cette, G. – Taddéi, D. (1993) **Les effets économiques d'une réduction réorganisation du travail.** In Boulin, J.-Y. and G. Cette and D. Taddéi (eds.) (1993). Le temps de travail. Futuribles, Paris, 171–193.
- Chardon, O. – Viney, X. (2003) **Le retournement de conjoncture en 2001–2002: Que sont devenues les "difficultés de recrutement"?** Premières synthèses, no. 19.2 (mai), DARES.
- Cornilleau, G. – Heyer, E. – Timbeau, X. (1998) **Le temps et l'argent: les 35 heures en douceur.** Revue de l'OFCE, no. 64, janvier, 17–68.
- Crépon, B. – Kramarz, F. (2000) **Réduction du temps de travail et rigidité des salaires: Le passage aux 39 heures en 1982.** Economie internationale, la revue du CEPII no 83, 3e trimestre, 85–93.
- Crépon, B. – Kramarz, F. (2001) **Employed 40 hours or not employed 39: Lessons from the 1981 mandatory reduction of the weekly working hours.** Journal of Political Economy, vol. 110, 1355–1389.
- Crépon, B. – Desplatz, R. (2001) **Une nouvelle évaluation des effets des allègements de charges sociales sur les bas salaires.** Economie et Statistique, no. 348, INSEE, 3–24.
- Deniau, N. (2001) **Réduction du temps de travail et tensions sur les facteurs de production.** Document de travail de l'INSEE, no. 036/G231, février. / Note de l'Insee no. 07/G231, mars.
- Detragiache, E. – Estevão, M. (2002) **Wage Moderation and Long-Run Unemployment in France.** IMF Country Report, No. 02/249, Washington, D.C, 4–12.
- Doisneau, L. (2000) **Les conventions de réduction du temps de travail de 1998 à 2000: embaucher, maintenir les rémunérations, se réorganiser.** Premières synthèses, no. 45.2 (novembre), DARES.
- Estevão, M. – Nargis, N. (2002) **Wage Moderation in France.** IMF Working Paper, WP/02/151, September, Washington, D.C.

- Euroopan elin- ja työolojen kehittämissäätiö (EETK 1998) **Työllisyys ja työaika Euroopassa.**
- Fiole, M. – Passeron, V. – Roger, M. (2000) **Premières évaluations quantitatives des réductions collectives du temps de travail.** Document d'études, DARES, no. 35, janvier.
- Fiole, M. – Roger, M. (2002) **Les effets sur l'emploi de la loi du 11 juin 1996 sur la réduction du temps de travail.** Economie et Statistique, no. 357–358, INSEE, 3–19.
- Fitoussi, J.-P. – Heyer, E. (2000) Les trente-cinq heures. Economie internationale, la revue du CEPII no 83, 3e trimestre, 95–106.
- Gubian, A. (2000) **La réduction du temps de travail à mi parcours: premier bilan des effets sur l'emploi.** Travail et Emploi, no. 83, juillet.
- Hart, R. – Ruffell, R.J. (2000) **Moins d'heures pour plus d'emplois?** Economie internationale, la revue du CEPII no 83, 3e trimestre, 35–46.
- Heyer, E. – Timbeau, X. (1999) **35 heures: pas une seconde à perdre.** Lettre de l'OFCE, no. 188, juillet.
- Heyer, E. – Timbeau, X. (2000) **35 heures: réduction réduite.** Revue de l'OFCE, no. 74, juillet, 53–95.
- Heyer, E. – Timbeau, X. (2001) **35 heures: où en sommes-nous?** Lettre de l'OFCE, no. 206, juin.
- L'Horty, Y. (2001) **Baisse des cotisations sociales sur les bas salaires: une réévaluation.** Economie et Statistique, no. 348, 25–31.
- Hunt, J. (1998) **Hours Reduction as Work-Sharing.** Brookings Papers on Economic Activity, vol. 1998, issue 1, 339–369.
- Hunt, J. (1999) **Has Work-Sharing Worked in Germany?** Quarterly Journal of Economics, February, 117–148.
- IMF (1998) **Country Report** No. 98/132, December, Washington, D.C.
- IMF (2001a) **France: 2001 Article IV Consultation – Staff Report; Staff Supplement; and Public Information Notice on the Executive Board Discussion.** Country Report, no. 01/199, Washington, D.C.
- IMF (2002b) **France. Staff Report.** Country Report no. 02/251, November, Washington, D.C.
- Kramarz, F. – Philippon, T. (2001) **The Impact of Differential Payroll Tax Subsidies on Minimum Wage Employment.** Journal of Public Economics, 82(1), 115–146.

- Layard, R. – Nickell, S. – Jackman, R. (1991) **Unemployment – Macroeconomic Performance and the Labour Market**. Oxford University Press, Oxford.
- Leclair, M. (2002) **Réduction du temps de travail et tensions sur les facteurs de production**. Série des documents de travail de la Direction des Etudes et Synthèses Economiques, G 2002/13, Institut National de la Statistique et des Etudes Economiques (INSEE), Malakoff.
- Ministère du travail (MES 2002) **La réduction négociée du temps de travail: bilan 2000–2001**. Septembre. www.35h.travail.gouv.fr
- Ministère de la Finance (1997) **Tendances de long terme de l'économie française**. In DARES/DP/INSEE, Bilan économique et social de la France, la documentation française.
- OECD (1999) **Economic Surveys – France**. Paris
- OECD (2001) **Economic Surveys – France**. Paris.
- Passeron, V. (2002) **35 heures: 3 ans de mise en oeuvre du dispositif "Aubry I"**. Premières Synthèses, no. 06.2 (février), DARES.
- Pham, H. (2002) **Les modalités de passage à 35 heures en 2000**. Premières synthèses, no. 06.3 (février), DARES.
- Pisani-Ferry, J. (2000) **Plein Emploi**. Rapport, Conseil d'Analyse Economique, la Documentation française, Paris.
- Pisani-Ferry, J. (2003) **The Surprising French Employment Performance: What Lessons?** A revised version of a paper presented at the CESifo – Yrjö Jahnsson Foundation Conference on Unemployment in Europe, held in Munich on 6–7 December 2002.
- Rivière, S. – Rouxelin, L. (2002) **Exonérations de cotisations 2000 et 2001 – disparités sectorielles et régionales**. ACOSS Stat Bilan, no. 03, octobre.
- Rouxelin, L. – Rivière, S. (2002) **Des exonérations de cotisations 2000 et 2001 stimulées par la RTT**. ACOSS Stat Bilan, no. 02, octobre.
- Rouilleault, H. (2001) **Réduction du temps de travail: les enseignements de l'observation**. Rapport de la commission, Commissariat général du plan, juin.
- Rouilleault, H. (2002) **La difficile évaluation des dispositifs en faveur de la réduction du temps de travail**. Commentaire. Economie et statistique, no 357–358, 20–22.
- Sterdyniak, H. (2002) **Une arme miracle contre le chômage?** Revue de l'OFCE, 81, Avril, 301–315.

- Taddei, D. (1997) **La réduction du temps de travail**. Rapport du Conseil d'analyse économique, no. 1, la documentation française.
- Ulrich, V. (2002) **Durée annuelle du travail et pratique des heures supplémentaires en 2000**. Premières synthèses, no. 19.2 (mai), DARES.
- Van Ours, J.C. (2003) **Has the Dutch Miracle Come to an End?** CESifo Working Paper, No. 917, April.
- Visser, J. (2000) **Réduction du temps de travail aux Pays-Bas**. *Economie internationale*, la revue du CEPII no 83, 3e trimestre, 129–152.

Liite 1

Robienin, Aubryn ja Fillonin lait

Robienin laki tuli voimaan 11.6.1996. Pääpiirteittäin on kysymys seuraavasta:

ROBIENIN LAKI (Loi no 96-502 du 11 juin 1996 tendant à favoriser l'emploi par l'aménagement et la réduction conventionnels du temps de travail)

1. Työajan lyhentämistä tuetaan työnantajamaksujen⁵² pienentämisellä. Työajan lyhentämisstrategia voi olla aktiivinen, jolloin pyritään lisäämään työpaikkoja, tai passiivinen, jolloin pyritään välttämään irtisanomisia.
2. Vähintään 10 prosentin työajan lyhentämisestä työnantajamaksut pienenevät 40 prosentilla ensimmäisenä vuonna ja 30 prosentilla seuraavien kuuden vuoden ajan. 15 prosentin tai sen ylittävä alennus oikeuttaa 50 prosentin vähennykseen ensimmäisenä vuonna ja 40 prosentin vähennykseen seuraavina vuosina.
3. Aktiivisen strategian tulee lisätä työllisyyttä 10 prosentilla (15 prosentilla 15 prosentin tai sen ylittävän työajan lyhentämisen tapauksessa), jotta työnantajamaksuhelpotukset astuvat voimaan. Työntekijöitä tulee pitää vähintään kaksi vuotta. Passiivisen strategian vaaditut saavutukset sovitaan valtion ja yrityksen kesken, työn säilymisen on kuitenkin oltava 10 prosenttia 10 prosentin työajan lyhennyksen seurauksena (15 prosenttia 15 prosentin lyhennyksen seurauksena). Passiiviseen strategiaan voivat osallistua vain yritykset, joissa irtisanomisneuvottelut ovat todistettavasti käynnistymässä.

Ns. Aubryn lakeja on kaksi, joista Aubry I astui voimaan 13.6.1998 (korvasi Robienin lain) ja Aubry II 19.1.2000. Seuraavassa lakien pääpiirteet. Alkuperäiset lait löytyvät alkukielellä mm. osoitteesta www.35h.travail.gouv.fr.

AUBRY I (Loi no 98-461 du 13 juin 1998 d'orientation et d'incitation relative à la réduction du temps de travail)

1. Laillinen työaika lyhenee 35 viikkotuntiin 1.1.2000 alkaen yli 20 henkilön yrityksissä ja 1.1.2002 alkaen 20 tai alle 20 henkilön yrityksissä.
2. Työntekijä- ja työnantajajärjestöjä rohkaistaan neuvottelemaan työajan lyhentämisen modaliteeteista yritys- ja toimialatasolla.
3. Niille yrityksille, jotka siirtyvät 35 tunnin työviikkoon ennen määräaikaa ja joko luovat uusia tai säilyttävät vanhoja työpaikkoja, tarjotaan viiden vuoden ajan 10 prosentin tukea per 35 tuntia / viikko. Tuki annetaan työnantajan sosiaaliturvamaksujen pienentämisen muodossa. Uusien tai säilytettyjen työpaikkojen on oltava vähintään 6 prosenttia työajan lyhentämisen piirissä olevista työntekijöistä 10 prosentin työajan lyhennykseltä. Jos yritys lyhentää työaikaan 15 prosenttia ja työllistää 9 prosenttia, valtion tukea suurennetaan.

⁵² Kohteena ovat sosiaali-, työtaturma- ja perhevakuutusmaksut.

Työllistämisen on kestettävä vähintään kaksi vuotta. Tukea saa viiden vuoden ajan⁵³. Tiettyt valtion yritykset eivät ole oikeutettuja tukeen.

4. Muut työajan lyhentämisen modaliteetit ovat yrityskohtaisesti neuvotteluosapuolien päätettävissä. Lyhentäminen voi tapahtua myös vapaapäivien muodossa, ja vapaapäiviä voi säilöä työaikapankkiin. Monet järjestelyt kuten ylityöt tullaan säätämään toisessa laissa, jota suunniteltaessa yritysten tai toimialojen siihen mennessä tehdyt sopimukset otetaan huomioon.

AUBRY II (Loi no 2000-37 du 19 janvier 2000 relative à la réduction négociée du temps de travail)

1. Laillinen työaika lyhenee 35 viikkotuntiin 1.1.2000 alkaen yli 20 henkilön yrityksissä ja 1.1.2002 alkaen 20 tai alle 20 henkilön yrityksissä.
2. 35 tunnin ylittävältä työltä on maksettava ylityökorvauksia tai se on korvattava vapaa-aikana. Korvauksen muoto on neuvotteluosapuolien päätettävissä. Kahden vuoden siirtymäaika ylityökertymälle ja vuoden siirtymäaika ylityökorvauksille antavat yrityksille aikaa järjestelyihin ja neuvotteluihin.
3. Neuvotteluosapuolet voivat sopia, että viikoittaisen työajan sijasta mittarina käytetään keskimääräistä vuosittaista viikkotyöaikaa tai 1600 vuositunnin kattoa, jos tämä on perusteltua taloudellisista tai sosiaalisista syistä.
4. Johtajien työn luonne tunnustetaan riippumattomaksi työtunneista, ja näiden työaika voidaan tuntien sijasta laskea päivissä, jolloin maksimityöaika on 217 päivää vuodessa.
5. Työaikaa voi säilyttää työaikapankeissa viiden, erityistapauksissa kymmenen vuoden ajan⁵⁴.
6. Työajan laskutapaa muutetaan; mm. koulutus voidaan joissakin tilanteissa laskea työajan ulkopuoliseksi toiminnaksi.
7. Kymmenen prosentin työaikavähennysvaatimus korvataan 35 viiden tunnin viikolla, eli myös yritykset, joiden työaika oli aiemmin alle 39 tuntia, hyötyvät tuista siirtyessään 35 tunnin viikkoon. Tukien työllisyyssehto korvataan vaatimuksella, että työajan vähennyssopimuksen ovat allekirjoittaneet joko ammattiliitot, jotka ovat enemmistönä yrityksessä, tai että sopimus on hyväksytty äänestyksen tuloksena. Työajan vähennyssopimuksessa sovitaan työajasta, työajan piiriin kuuluvista työntekijöistä, työajan organisoinnista ja laskutavasta, työajan lyhentämisen korvauksista ja työllisyysvaikutuksista. Tuet ovat suurempia matalien palkkojen tapauksessa sekä maaseudun elävöittämisvyöhykkeillä.
8. Aubry I:n alaisuudessa solmitut sopimukset julistetaan Aubry II :sta noudattaviksi, ja sen mukaan toimivat yritykset säilyttävät tukensa. Jos uuden lain kanssa on ristiriitaisuuksia, yrityksellä on vuosi aikaa muokata sopimusta.
9. Työajan lyhentäminen minimipalkkatasolla ei saa heikentää työntekijän ostovoimaa.

⁵³ Työpaikkoja säilyttävän sopimuksen tapauksessa tuki myönnetään kolmeksi vuodeksi, ja tilanteen tarkistuksen myötä sitä voidaan jatkaa kahden vuoden ajan.

⁵⁴ Jos työntekijällä on alle 16-vuotias lapsi viiden vuoden määräajan täytyessä tai jos työntekijän vanhempi on yli 75-vuotias.

FILLONIN LAKI (Loi no. 2003-47 du 17 janvier 2003 relative aux salaires, au temps de travail et au développement de l'emploi)

1. Matalapalkka-alojen ja 35 tunnin työviikon järjestelmät yhdistetään.
2. Työllistämis- ja työaikaehdot poistuvat.
3. Minimipalkat yhdistetään samaksi minimipalkaksi heinäkuuhun 2005 mennessä.
4. Sosiaaliturvamaksujen alennus riippuu kuukausipalkasta ja on suurin minimipalkan tapauksessa (kerroin 0,26) ja laskee tulojen kasvaessa, kunnes palkan ylittäessä 70 prosenttia minimipalkan poistuu kokonaan. Tuki on kumulatiivinen Aubry I -lain työajan lyhentämisen tukien kanssa.

Liite 2

Tutkimuslaitoksia, järjestöjä yms.

ACOSS = Agence centrale des organismes de sécurité sociale
Sosiaaliturvalaitosten keskusjärjestö.
<http://www.acoss.fr>

CAE = Conseil d'analyse économique
Taloudellisen analyysin neuvosto; pääministerin asettama asiantuntijaryhmä, joka tekee selvityksiä talouspolitiikkaa varten.
<http://www.cae.gouv.fr>

CEPII = Centre d'études prospectives et d'informations internationales
Kansainvälisen talouden riippumaton tutkimuslaitos.
<http://www.cepii.fr>

CREST = Centre de Recherche en Economie et Statistique
INSEE:n alainen tutkimuskeskus.
<http://www.crest.fr>

DARES = Direction de l'animation et de la recherche des études et des statistiques
Työministeriön tutkimus- ja tilastokeskus
http://www.travail.gouv.fr/etudes/etudes_f.html

FOREC = Fonds de financement de la réforme des cotisations patronales de sécurité sociale
Valtion vuonna 2001 perustama rahasto, joka kompensoi työnantajamaksujen menetykset sosiaaliturvalaitosten keskusjärjestölle.
<http://www.fonds-forec.fr>

INSEE = Institut national de la statistique et des études économiques
Ranskan tilastokeskus.
<http://www.insee.fr>

MES = Ministère des affaires sociales, du travail et de la solidarité
Työministeriö.
<http://www.travail.gouv.fr>

OFCE = Observatoire français des conjonctures économiques
Ranskan suhdannetutkimuslaitos
<http://www.ofce.sciences-po.fr>

URSSAF = Union de recouvrement de cotisations de sécurité sociale et d'allocations familiales
104 sosiaalimaksujen keräyslaitosten liitto, joiden keskusjärjestönä toimii ACOSS.
www.urssaf.fr